Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta

Bakalářská práce

NÁVYKOVÉ LÁTKY U MLADISTVÝCH

Autor práce: Hana Barnatová
Vedoucí práce: prof. Tomáš Machula, Ph.D., Th.D.
Studijní program: Sociální a charitativní práce (KS)

2022

Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů

V Českých Budějovicích .....

Hana Barnatová

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce panu prof. Tomáši Machulovi, Ph.D., Th.D. za věnovaný čas, obětavou pomoc a podporu při zpracování bakalářské práce.

Obsah

ÚVOD **6**

TEORETICKÁ ČÁST **7**

1 ETICKÁ STRÁNKA ČLOVĚKA **8**

1.1 MRAVNOST 8

1.2 MORÁLKA 8

1.3 MRAVNÍ VÝVOJ 9

1.4 SVOBODA 9

1.5 DOBRO A ZLO 10

1.6 SVĚDOMÍ 10

1.7 HÉDONISMUS 11

1.8 EUDAIMONISMUS 11

2 NÁVYKOVÉ LÁTKY **12**

2.1 VYMEZENÍ POJMU DROGA 12

2.2 DĚLENÍ DROG 13

2.3 ZÁVISLOST NÁVYKOVÝCH LÁTEK 14

2.3.1 Co je závislost *14*

2.3.2 Diagnostika závislosti *14*

2.3.3 Vývoj závislosti *15*

2.4 NEJČASTĚJŠÍ NÁVYKOVÉ LÁTKY U MLADISTVÝCH 15

2.4.1 Alkohol *15*

2.4.2 Tabák *16*

2.4.3 Marihuana *17*

2.4.4 Extáze *18*

2.4.5 Metamfetamin *18*

2.4.6 LSD *19*

2.4.7 Durman *19*

2.4.8 Lysohlávky *19*

2.4.9 Kratom *20*

2.5 PŘÍČINA VZNIKU ZÁVISLOSTI 20

2.5.1 Sociální důvody *20*

2.5.2 Rizika vzniku závislosti v rodině. *21*

3 PRÁCE S DĚTMI A RODINOU **23**

3.1.1 Kontaktní centra 24

3.1.2 Streetwork 24

PRAKTICKÁ ČÁST 26

4 KVALITATIVNÍ VÝZKUM 26

4.1 OTEVŘENÉ KÓDOVÁNÍ 26

5 METODOLOGIE VÝZKUMU 27

6 CÍL A VÝZKUMNÉ OTÁZKY 28

6.1 CÍL VÝZKUMNÉ PRÁCE 28

6.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY 28

6.3 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO SOUBORU 28

6.4 ETIKA VÝZKUMU 29

6.5 SBĚR MATERIÁLU 29

7 INTERPRETACE VÝZKUMNÝCH DAT: VÝZKUMNÉ KATEGORIE 30

7.1 DOSTUPNOST NÁVYKOVÝCH LÁTEK 30

7.2 DŮVOD PROČ MLADISTVÍ UŽÍVAJÍ NÁVYKOVÉ LÁTKY 31

7.3 HLEDÁNÍ SMYSLU ŽIVOTA 32

7.4 JAKÝ MÁ DOPAD UŽÍVÁNÍ NÁVYKOVÝCH LÁTEK 33

7.5 POMOC A UVĚDOMĚNÍ 34

8 SHRNUTÍ A INTERPRETACE VÝZKUMU 36

9 DISKUSE 37

ZÁVĚR 40

SEZNAM LITERATURY 41

TIŠTĚNÉ ZDROJE 41

ELEKTRONICKÉ ZDROJE 43

PŘÍLOHY 45

PŘÍLOHA Č. 1: ROZHOVOR S AKTÉREM Č. 1 45

PŘÍLOHA Č. 2: ROZHOVOR S AKTÉREM Č. 2 47

PŘÍLOHA Č. 3: ROZHOVOR S AKTÉREM Č. 3 50

PŘÍLOHA Č. 4: ROZHOVOR S AKTÉREM Č. 4: 52

PŘÍLOHA Č. 5: ROZHOVOR S AKTÉREM Č. 5 54

ABSTRAKT 56

ÚVOD

Návykové látky jsou ve světě velice rozšířené a nedá se proti tomuto faktu příliš bojovat. Je tedy zřejmé, že návykové látky děti a mladiství alespoň jednou za život vyzkouší, jelikož se vyskytují všude mezi nimi, a to i přesto, že denně mladiství vidí osoby, které návykové látky užili, co to s těmito lidmi udělalo, jaké potíže jim to přineslo. Lze to sledovat v televizi, ale i v běžném životě: venku na ulici, v parku, … Nejhorší varianta je výskyt v rodině. Kvůli tomu, že jsou mladiství stále ve fázi vývoje, zkoušejí nové věci. Myslí si, že si návykovou látku jen vyzkouší, ale že se na ní nestanou závislými.

Cílem mé bakalářské práce bude zjistit, proč mladiství užívají návykové látky, jak se k užívání návykových látek dostali, co jim pomohlo a zda dospívání vede mladistvé k užívání návykových látek z důvodu hledání životního štěstí a užívání si života. Bakalářská práce je rozdělena na osm kapitol, z nichž první tři kapitoly představují teoretickou část a zbylé kapitoly představují část praktickou.

První část je zaměřena na etickou stránku člověka, vymezení některých pojmů. Etickou stránku jsem si vybrala z důvodu, že člověk se během celého života formuje, utváří si svoji osobnost. V mládí se osobnost formuje nejvíce, jedinci zjišťují, co je dobré, co špatné, ověřují si informace, které nasbírali v rodině, ve škole, u příbuzných, a začínají prozkoumávat svět. Je tedy zřejmé, že chtějí zkoušet samé nové věci.

Druhá část je vymezení základních pojmů – co je droga, jak vzniká závislost, jaké jsou nejčastější drogy u mladistvých, co užívání těchto drog způsobuje a jak se to projevuje?

Třetí část se zaměřuje na sociální pomoc u mladistvých užívající návykové látky. Nejdůležitější pro mladistvé je rodina, přestože důvodem k užívání návykových látek mohou být problémy právě v rodině. Rodina je nejdůležitějším faktorem, díky kterému si mladiství uvědomí svůj problém s drogami. Dalšími možnostmi jsou kontaktní centra, skupinové terapie, ale i tzv. streetworker.

V praktické části, je popsán zkoumaný vzorek adolescentů. V polostrukturovaném rozhovoru odpovídalo na otázky pět aktérů. Dále je zde popsán cíl výzkumu a výzkumné otázky. Pro analýzu dat bylo využito otevřeného kódování, díky kterému jsem zvolila vhodné kategorie. Na konci výzkumu je uvedena diskuse k výzkumu i teoretické části, shrnutí a vyhodnocení získaných dat.

TEORETICKÁ ČÁST

Člověka můžeme chápat jako bio-psycho-socio-spirituální bytost, která se během celého svého života vyvíjí. Během svého vývoje se člověk setkává s různými názory ostatních, je nějakým způsobem vychováván a veden k určitému způsobu života. Jak se svým životem naloží, se rozhoduje již v mladistvém věku. Na vývoj člověka má vliv spousta faktorů.

V teoretické části budou zohledněna hlavně etická témata, neboť ve vývoji člověka jsou jedněmi z nejdůležitějších faktorů mravnost, svědomí, dobro a zlo, svoboda, svědomí.

1 Etická stránka člověka

Pokud se pokusíme definovat pojem etika, můžeme říci, že se jedná o nauku, *učení, spisy o lidském jednání z hlediska společenské nebo individuální přijatelnosti nebo z hlediska správnosti, které odráží všeobecné etické předporozumění. Jde o vědní disciplínu, která se zabývá studiem mravního chování, ctění, rozhodování. A v neposlední řadě se etika zabývá normami lidského chování, rozhodnutími, která lidé učiní a způsoby, jimiž svou volbu odůvodňují*. (Fischer, kol., 2008, s. 11)

Cílem etiky by mělo být vědění toho, co je dobré a vede k dobrému jednání. Celkové chování každého člověka závisí na dané skutečnosti, kterou zrovna dotyčný prožívá. Samozřejmě etickému chování se učíme během celého života a základy v nás nechává rodina, škola a další. V dospělosti je rozhodování v oblasti etiky na nás. (Fischer, kol., 2008, s. 13)

1.1 Mravnost

Každý dospělý člověk v dané situaci uplatňuje určitý ideál neboli mravní hodnotu. Buďto se rozhoduje sám a ví, proč danou věc dělá, co ho k tomu vede, anebo je ovlivněn okolím, dalšími lidmi a bere jejich názory za své. Dospívající člověk by měl vědět, proč konal tak, jak konal, a z jakého důvodu učinil to, co učinil. K morální zralosti člověk zraje postupnou cestou vývoje a růstu. (Fischer, kol., 2008, s. 29)

Dle Jankovského se dá mravnost popsat takto: Pokud se člověk rozhodne konat, jedná ve shodě se svým svědomím. Mravnost je tedy vlastně charakter člověka, který představuje podstatný a trvalý rys osobnosti, který se projevuje v určitém jednání tak, že je v souladu s danými pravidly, které uznává. Mravnost se projevuje především v situacích, kdy člověk jedná proti svému prospěchu a zájmu, a není pouze záležitostí rozumu, ale i emocionální stránky člověka. (Jankovský, 2018, s. 33)

1.2 Morálka

V životě člověka se vyvíjí i jeho morálka. Morálka se odvozuje z latinského slova „mos“, což znamená „mrav, zvyk, obyčej“, a dělí se na normu morální (zavazuje člověka ve svědomí) a normu právní, kdy porušení má za následek zákonem definovanou sankci.

Morálka je tedy *soubor uznávaných mravních norem, vyplývajících z určitého chápání mravních hodnot, z jejich povahy a hierarchie.* (Jankovský, 2018, s. 29) Vztah jedince k morálce utváří jeho sociální identitu vůči společnosti a okolí, ve kterém žije. Lidé během života dosáhnout nějakého stupně mravního vývoje a jednají podle široké škály motivace, jenž může být různá, například soucit, láska, touha po štěstí, strach, nutnost, smyslové prožitky. (Jankovský, 2018, s 29)

1.3 Mravní vývoj

Dle Kohlbergova členění se mravní vývoj jedince rozděluje na tři fáze:

A. Předkonvenční úroveň morálky
    1. Úroveň – orientace na trest
    2. Úroveň – orientace na odměnu
B. Konvenční morálka
    3. Úroveň – orientace na to „být hodným“ dítětem
    4. Úroveň – orientace na řád a zákon
C. Postkonvenční morálka
    5. Úroveň – orientace na společenskou smlouvu
    6. Úroveň – univerzální etika (is.muni.cz, 2013) [online 2021-11-20]

Předkonvenční morálka se vyskytuje v předškolním dětství. Zhruba od dvou let si dítě uvědomuje, že jsou nějaká pravidla, hranice. Dítě se přizpůsobuje daným pravidlům, aby se vyhnulo trestu nebo získalo odměnu.

Zde můžeme hovořit o první úrovni, a to orientaci na trest – hlavním motivem chování je strach z trestu. Dítě zná důsledky, a tak se chová tak, aby nedošlo k potrest. Dělá to, co je odměňováno, a vyhýbá se tomu, co je špatné.

Jako orientace na odměnu je označována druhá úroveň. Jde o osobní zájem, dítě chce dosáhnout svých cílů. Vychází vstříc i druhé osobě. Dodržuje pravidla, pokud tím dosáhne svého.

Konvenční morálka probíhá u dětí ve školním věku. Jedinec na této úrovni zná řád a snaží se dodržovat pravidla, aby si zasloužil uznání jiných. Zde se prolíná třetí úroveň, a to „být hodným dítětem“, se čtvrtou úrovní – orientace v řádu a zákonu. Ve třetí úrovni je správné to, co chtějí ostatní, morální je to, co za morální považují blízcí, co dělá radost druhým. Dítě chce být dobrou dcerou, dobrým synem. V rámci čtvrté úrovně jedinec ví, že je dobré plnit své povinnosti, ctít zákony a pravidla.

Postkonvenční morálka se odehrává v dospělosti. Dospělý si dokáže stát za svým názorem, i když jeho názor nesouhlasí s druhými, s určitými normami, ale tímto názorem, činem lze dospět k lepšímu uchopení reality. Dokáže si své projevy obhájit a učí se snášet kritiku druhých. (Fischer, kol., 2008, s. 34–37)

1.4 Svoboda

Svoboda má pro člověka velký význam a společně s rozumem tvoří nejvyšší atributy lidství. Člověk se díky svobodě může samostatně rozhodovat, jedná v souvislosti se svojí vůlí. *Aby člověk mohl chtít, musí vědět (poznat), co vlastně chce, a na straně druhé je k vědění zapotřebí úsilí (vůle).* (Jankovský, 2018, s. 42)

Člověk je s každým novým dnem vystaven různým situacím, na které musí reagovat, a reaguje na ně tak, že se svobodně rozhodne, co je pro něj dobré a výhodné, nebo naopak. Při rozhodování člověka je ve hře mnoho faktorů, které ho dokáží ovlivnit.

1.5 Dobro a zlo

Člověk musí dobro poznat a pochopit sám. Jsou teorie, které říkají, že člověk pozná, zda koná dobře (například na základě intuice, emocí), co je užitečné, potřebné, ušlechtilé. (Fischer, kol., 2008. s. 48–49)

Dle Jankovského se v dobru odráží vnitřní postoj k druhým lidem. Pro dobro se musíme rozhodovat sami, svojí vůlí. Dobro se nedá konat z donucení. Platí zde, že člověk chce, a ne musí. (Jankovský, 2018, s. 44)

Dobré jednání lze popsat následovně: jednání je morálně dobré tehdy, je-li jeho určujícím důvodem čistá rozumová forma mravního principu jako taková. Morálně špatné je jednání tehdy, když jeho motiv náklonnosti, odporuje povinnosti. (Anzenbacher, 1994, s. 69)

Důležité při určování dobra nebo zla je svědomí daného člověka. Jednám mravně dobře, jednám-li vědomě a chtěně z povinnosti, nebo jednám v rozporu z povinností, tudíž mé jednání je špatné. (Anzenbacher, 1994, s. 69)

Mravní dobro je to, co je ve shodě se svědomím, a mravní zlo je to, co svědomí odporuje. (Anznbacher, 1994, s. 69)

Nikdo nemůže jednat mravně špatně při dobré vůli.

1.6 Svědomí

Svědomí je schopnost uplatnit obecný zákon nebo pravidlo, které člověk uznává za správné, v konkrétní situaci. Je to tedy úsudek praktického rozumu, který s přihlédnutím k obecnému zákonu říká v konkrétní situaci, co je dobré a co zlé.

Za své skutky musí nést člověk zodpovědnost. Člověk by měl dokázat vysvětlit, proč chce něco udělat, nebo následně obhájit, proč ně něco udělal. Toto řídí svědomí. Svědomí je impulz, který řekne člověku, zda jeho jednání je dobré nebo špatné.

Rozlišujeme tři základní roviny toho, čemu říkáme svědomí:

1. Synderesis – poznání prvních mravních principů, které mají všichni lidé prostě proto, že jsou lidmi. Je to vrozené a neomylné vědomí, že zlo máme odmítnout a dobro konat.
2. Sapientia (moudrost) – získává se v průběhu života zkušenostmi a formací osobnosti, je to základní názorová orientace daného člověka
3. Scientia (vědění) – poznání faktů, které je samozřejmě získané a omylné (Fischer, 2008, s. 139)

Dobré rozhodování je takové rozhodování, které je v souladu vůle se svědomím. Dochází však také k tzv. mylnému svědomí, což znamená, že člověk jednal podle svého svědomí, ale dle špatného vědění. Dělal to, co je dobré, na základě špatných informací. Svědomí je individuální a nepřenositelné na druhého, nemůže být měřítkem pro někoho jiného a je těžké soudit ostatní.

Od člověka se očekává, že se svědomím bude řídit, a proto by si měl své svědomí i vychovávat. Výchova spočívá v moudrosti, vědění a pozornému naslouchání svědomí. (Fischer, 2008, s. 140)

1.7 Hédonismus

Hédonismus (z řeckého hédoné = slast, radost) je názor, že lidské jednání je motivováno výlučně snahou získat slast a vyhnout se strasti. Mluví se pak o motivaci praxe libostí nebo nelibostí. (Anzenbacher, 1994, s. 23)

Slast je v této etice důležitou hodnotou jednání, kdy mravně dobré je to, co přináší slast. *Smysl praxe záleží tedy na realizaci kalkulu slati a strasti.* (Anzenbacher, 1994, s. 23)

Rozum je v tomto případě napojen na kalkul slasti a strasti a etika se stává uměním žít, cílem je mít nejslastnější život.

Jak v antice uvedl Aristippos, slast může prožívat jen ten, kdo je náruživý a stojí o daný požitek. Slast chápal jako pozitivní, konkrétní, aktuální prožitek a strast jako jediné zlo. Etika v podání Aristippa je umění žít, jež dává rady pro co nejlepší život bez strastí. Oproti tomu Epikúros říká, že nejde o prožití co nejvíce konkrétních prožitků slasti, ale udržení si slasti dlouhodobě – žít život v slasti co nejdelší dobu bez obtíží. (Anzenbacher, 1994, s. 22–24)

1.8 Eudaimonismus

Eudamonia znamená spokojenost, štěstí, blaženost, rozkvět. Je to stav člověka, kdy mu jeho vnitřní hlas říká, že jedná v souladu se svým svědomím na základě hřejivého a blahého pocitu.

Blaženost – nejvyšší dobro, jenž vzniká na základě lidského jednání, obsahuje předpoklad úsilí o mravní dokonalost. Blaženost je tak chápána jako každodenní naplňování ctnosti a lze jí dosáhnout výhradně činností.

2 NÁVYKOVÉ LÁTKY

2.1 Vymezení pojmu droga

Pojem droga prošel historickým vývojem. Pochází z francouzštiny a znamenal sušené nebo jinak konzervované orgány rostlin a živočichů sloužící jako léčivo. Světová zdravotnická organizace (WHO) v roce 1969 označila za drogu *jakoukoliv látku, která je vpravena do živého organismu, může pozměnit jednu nebo více jeho funkcí.* (https://www.drogy-info.cz) [online 2021-11-12]

Setkáváme se s řadou definic pojmu „droga“. Podle Jany Marhounové *se dá za drogu pokládat všechno, co už ve svých potřebách uspokojený organismus nepotřebuje. Může jít o jídlo, např. sladkosti, pití, ale i sexualitu.* (Marhounová, Nešpor, 1995, s. 55)

Méně přísní posuzovatelé uvádějí, že droga je vše, co má rychlý a výrazný účinek na lidskou psychiku. Nejčastěji se drogou rozumějí psychoaktivní látky včetně alkoholu. (Marhounová, Nešpor, 1995 s. 56)

Jinou definici pojmu droga uvádějí Nešpor a Provazníková, kdy *„droga je jakákoliv přírodní nebo syntetická látka, která po vpravení do živého organismu mění jednu nebo více psychických či tělesných funkcí.“* (Nešpor, Provazníková, 1997 s. 12)

Podle Presla je drogou každá látka, ať už syntetická nebo přírodní, která splňuje dva základní parametry. Prvním parametrem je, zda má droga tzv. psychotropní účinek, což znamená, že ovlivňuje prožívání naší okolní reality, mění naše „vnitřní naladění“ – působí na naši psychiku. Druhým parametrem je schopnost drogy vyvolat závislost, má tedy tzv. potenciál závislosti.

Pojem droga dle Evy Maradové (2006, s. 5): *„Drogami označujeme látky přírodní (části rostlin) i synteticky (chemickou cestou) připravené, které působí na naši psychiku, ovlivňují naše prožívání i chování.“*

Dle Bulánkové se význam pojmu droga nezměnil, tedy že se jedná o sušené nebo jinak konzervované rostliny nebo živočichy. Drogy obsahují látky, které můžeme rozdělit na hlavní účinné látky, které podmiňují účinek drogy, a na vedlejší účinné látky, které modifikují účinek drogy v kladném či záporném smyslu. (Bulánková, 2005, s. 9)

2.2 Dělení drog

Drogy rozdělujeme dle několika kritérií:

1. *Podle postoje společnosti k droze*
2. *Podle rizika pro uživatele*
3. *Podle rizika závislosti*
4. *Podle působení na psychiku* (substituční-léčba.cz) [online 2022-01-03]

Podle postoje společnosti k droze se rozlišují *legální drogy* a *nelegální drogy*. *Legální drogy* jsou volně dostupné a jejich užívání je tolerováno. Mezi ně patří: alkohol, nikotin, léky (morfin), kofein, ale i organická rozpouštědla. To že jsou tyto drogy legální, ještě neznamená, že nemůže dojít k zdravotním komplikacím nebo k závislosti na nich. Mezi *nelegální drogy* řadíme heroin, kokain, konopné drogy, extázi a pervitin.

Podle rizika pro uživatele se drogy dělí na *měkké drogy* a *tvrdé drogy*. *Měkké drogy* jsou považovány za méně nebezpečné, společností jsou akceptovány. Závislost a s tím spojené poškozené zdraví vyvolávají až po delší době. Mezi měkké drogy patří tabák, konopné drogy, kofein. Za *tvrdé drogy* se považují heroin, pervitin, kokain, ale i alkohol. U těchto drog je vyšší riziko vzniku závislosti, problémy v sociálním prostředí uživatele, ale i zdravotní problémy, které mohou vést k brzké smrti.

Dle rizika závislosti se drogy dělí na ty *s mírným rizikem* a *s vysokým rizikem*. U kofeinu, marihuany a extáze je riziko vzniku závislosti nízké. U heroinu, pervitinu a organických rozpouštědel je riziko vzniku závislosti vysoké.

Podle působení na psychiku zdravého člověka platí dělení na *tlumivé*, *povzbuzující* a *halucinogenní* látky. Mezi *tlumivé* látky patří heroin, morfin, alkohol. Tyto látky způsobují uvolnění, zklidnění, ospalost, spánek. Na těchto látkách vzniká fyzická závislost, a pokud není droga podána, vzniká abstinenční syndrom. *Povzbuzující* neboli stimulační látky jsou látky, které povzbuzují centrální nervovou soustavu. Po užití těchto látek mizí únava, potřeba jíst, spát, zvyšuje se výkon a aktivita. Na stimulačních látkách vzniká psychická závislost. Mezi stimulační látky se řadí kokain, pervitin, kofein, nikotin. *Halucinogenní* látky mění vědomí, psychiku, intenzitu a hloubku prožívání. Způsobují zrakové a sluchové halucinace a mají větší intenzitu vnímavosti barev a prostoru. Mezi halucinogenní látky řadíme LSD, lysohlávky, konopné drogy. (/www.substitucni-lecba.cz) [online 2022-01-03]

Drogy dělíme dle účinku na: (https://slideplayer.cz) [online 2021-12-21]

- Tlumivé látky
    - Benzodiazepiny
    - Barbituráty
    - Opiáty
        - Heroin
        - Braun
        - Metadon
- Stimulační látky

    - Pervitin
    - Kokain, Crack
- Halucinogeny
    - Canabis
    - LSD
- Těkavé látky
    - Toluen
    - Aceton
- Alkohol
- Tabák

2.3 Závislost návykových látek

2.3.1 Co je závislost

Závislost je touha navodit příjemný stav, který byl na začátku užívání návykové látky. Když člověk zjistí, že už mu tento stav návyková látka nedokáže navodit a nic nového mu nedává, zvyšuje dávky a je schopen opatřit si drogu za každou cenu, dokonce i trestnou činností. Člověk, který je závislý, ztrácí svobodu, kontrolu nad vlastním životem a není chopen si přiznat pravdu. (Marádová, 2006, s. 7).

Závislost v Mezinárodní klasifikaci nemocí je definována takto: *Skupina fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, v nichž užívání nějaké látky nebo třídy látek má u daného jedince mnohem větší přednost než jiné jednání, kterého si kdysi cenil více.* (Nešpor, Provazníková. 1997, s. 32, 33)

2.3.2 Diagnostika závislosti

Definitivní závislost na návykové látce by se měla stanovit v případě, že během posledního roku došlo ke třem nebo více následujícím jevům: (Nešpor, Provazníková, 1997, s. 33)

- *Silná touha užívat návykovou látku*
- *Potíže v sebeovládání při užívání návykové látky*
- *Návyková látka užívána s úmyslem zmenšit příznaky tělesného odvykacího stavu*
- *Vyžadování vyšších dávek, aby se dosáhlo účinku původně vyvolaného nižšími dávkami*
- *Postupné zanedbávání jiných zájmů ve prospěch užívané psychoaktivní látky*
- *Pokračování v užívání přes jasný důkaz zjevně škodlivých následků.* (Marádová, 2006, s. 8)

Závislost na návykových látkách je nebezpečná i škodlivá:

- *Pro člověka, který zneužívá návykové látky*
- *Pro rodinu závislého jedince, jeho přátelé a spolupracovníky*

- *Pro celou společnost – v důsledku silničních nehod, úrazů na pracovišti, vysokých nákladů na zdravotní péči, problému s kriminalitou.* (Marádová, 2006, s. 8).

2.3.3 Vývoj závislosti

K prvnímu kontaktu s návykovou látkou dochází již v dětském věku nebo dospívání. Ve většině případů k tomuto dochází ve skupině. Většina dětí nebo mladistvých po vyzkoušení návykové látky v užívání dále nepokračuje, jsou ale i tací, kteří návykovou látkou začnou řešit své problémy.

První zkušenosti zejména s dostupnými legálními návykovými látkami jsou spojeny s pozitivními prožitky, kdy díky těmto pozitivním prožitkům lidé užijí drogu znovu nebo ze zvědavosti vyzkouší jinou drogu při jiné příležitosti. Experimentování s různými návykovými látkami je spojeno s hledáním sounáležitosti s určitou skupinou, kulturou života nebo částečným únikem z reality.

Užívání návykových látek má dvě fáze. V první fázi jde o užívání si pozitivních pocitů, a proto se dospívající k návykové látce začíná vracet častěji. Po návykové látce sáhne většinou mladistvý, který prožívá nějakou krizi a ví, že droga mu s tím pomůže. Návyková látka v tomto případě supluje to, čeho se mu nedostává od ostatních. Toto období je pro něj to nejhezčí. Je spokojený, cítí se lépe a na okolí působí jako veselý a pohodový člověk. Druhá fáze užívání se nazývá problémová fáze. Mladistvý si začíná všímat, že začíná mít s užíváním návykové látky problémy. Všímá si, že má problémy ve škole, v rodině a hromadí se mu dlouhodobě nevyřešené problémy. (Marádová 2006, s. 6–7).

2.4 Nejčastější návykové látky u mladistvých

Z pohledu praxe u policie, se nejčastěji užívají návykové látky jako alkohol, tabák, marihuana, extáze, toluen, kratom.

2.4.1 Alkohol

Alkohol provází člověka od počátku civilizace. Znali ho staří Egypťané i Sumerové. Dříve nebylo na výběr z tolika druhů alkoholických nápojů, a proto se pilo většinou víno nebo pivo. (Marhounová, Nešpor, 1995, s. 66). Alkohol je jednou z nejrozšířenějších drog jak v České republice, tak v Evropě.

U alkoholu dochází k pozvolné tvorbě návyku. Tato droga je nejdříve příjemná, ale později dochází ke změně naší psychiky. (Marhounová, Nešpor, 1995, s. 66)

Alkohol je snadno dostupný, a tudíž se dostává mezi mladistvé, kteří tuto drogu užívají proto, že se chtějí vyrovnat například starším kamarádům, bojí se, že si z nich bude někdo utahovat. Někteří mladiství tvrdí, že pijí alkohol proto, aby unikli před každodenními problémy s rodinou nebo jinými problémy, které nechtějí řešit.

Mladiství a ani jejich rodiče si neuvědomují, že čím mladší člověk začne pít alkohol, tím dříve si na alkohol vybuduje závislost.

V dospívání procházíme velkými osobnostními změnami a osobním růstem. Užívání alkoholu, ale i jiné drogy v této době způsobí narušení vývoje osobnosti. Proto je v České republice zákaz prodeje alkoholických nápojů mladistvým do 18 let, přičemž toto upravuje Zákon č. 379/2005 Sb. (Marádová, 2006, s. 10)

Dle výzkumu z roku 2019 dochází k mírnému poklesu pití alkoholu u mladistvých. (drogy-info.cz, 2020) [online 2021-11-12]

Rizika užívání alkoholu:

- *Oslabení pozornosti, zhoršená výslovnost, zpomalené reakce na změnu prostředí, snížená koordinace pohybů*
- *tendence se prosazovat, agresivní chování*
- *snížená schopnost přemýšlet*
- *zarudlé oči, poruchy vidění, problémy schůzí a rovnováhou*
- *zvracení, žaludeční potíže*
- *útlum, spavost*
- *při předávkování ztráta vědomí*

U dlouhodobého užívání alkoholu dochází:

- *k vzniku závislosti*
- *k poškození jater, srdce, vysoký krevní tlak*
- *k poruchám nervového systému, duševním poruchám*
- *ke ztrátě přátel, rozpadu rodiny*
- *ke zkrácení délky života*

2.4.2 Tabák

Návyková látka, která je obsažená v tabáku, se nazývá nikotin. Mezi další nežádoucí látky, které se nacházejí v tabáku, patří dehet a další látky, které způsobují rakovinotvorné účinky.

Tabák se řadí mezi tzv. průchozí drogy: *tento pojem označuje látku, která tvoří předstupeň k užívání jiných, ještě nebezpečnějších drog.* (Nešpor, 2000, s. 47) Až polovina mladistvých se stává na nikotinu závislých, i když kouří jen pár cigaret. *Nikotin se dostává z plic krevním oběhem do mozku. Kuřáci se závislými na nikotinu stávají během dvou let.* (Maradová, 2006, s. 9)

Intoxikace se u začínajících kuřáků projevuje zápachem z úst, nevolností, zvracením, bolestí hlavy. U dlouhodobějších nebo pravidelných kuřáku po užití nikotinu dochází ke ztrátě pocitu únavy a navození příjemných pocitů. Když ale pominou účinky nikotinu, dojde k nervozitě a psychickému neklidu. (Maradová, 2006, s. 9)

Kdo žije s kuřákem nebo pobývá častěji s osobou, která kouří, je vystaven tzv. nedobrovolnému (pasivnímu) kouření. U těchto lidí dochází k tomu, že jejich tělo přijímá dávku asi dvou cigaret denně. (Nešpor, Provazníková, 1997, s. 30)

Kouření způsobuje problémy s dýchacími cestami, jako např. chronické záněty hltanu, hrtanu nebo průdušnice. Běžnou komplikací u kuřáků jsou problémy s krevním tlakem. (Illes, 2002, s. 12).

Kouření je zakázáno na většině pracovišť a ve veřejných budovách ve snaze snížit úmrtnost a onemocnění mezi kuřáky. (Marádová, 2006, s. 9). Zákon, který toto zakazuje je Zákon č. 379/2005 Sb.

2.4.3 Marihuana

Marihuana (lidově také tráva, zelí, maruška) je sušené květenství a horní lístky ze samičí rostliny konopí. Má tmavě zelenou až černozelenou barvu. Patří mezi konopné drogy společně s hašišem. (Kalina, 2002, s. 175)

Cannabinoid, který je obsažen v marihuaně, se nazývá delta 9 tetrahydrocannabinol, který je znám jako (THC). Síla a účinky marihuany jsou dány právě obsahem THC. Čím je THC v marihuaně vyšší, tím je škodlivější. (Illes, 2002, s. 15)

Školní studie uvádějí, že přibližně 35–50 % středoškoláků má zkušenosti s touto látkou. (Kalina, 2002, s. 175)

Marihuana se užívá v ručně balených cigaretách, které jsou tenčí než běžné cigarety. Cigarety, které obsahují sušené listy a vrcholky konopí, mohou být smíchané s tabákem. Míchají se z důvodu menšího účinku. Po zapálení marihuany je cítit specifický zápach, který je odlišný od klasického tabáku. (Maradová, 2006, s. 11)

Marihuana se může užívat i perorálně, kdy je obvykle součástí, pokrmů či nápojů. Určitá omezení jsou z hlediska úpravy, kdy se musí počítat s velmi malou rozpustností ve vodě. Naopak dobrá rozpustnost účinných látek je v tucích. (Kalina, 2002, s. 176)

Po užití marihuany dochází k ukládání THC a ostatních cannabinoidů do jater, plic, mozku, sleziny a reprodukčních orgánů. Chemická polovina THC je vyloučena z těla od tří do sedmi dnů. Druhá polovina THC je vpuštěna do krevního oběhu a může být nalezena v moči sedm až deset dní po vykouření. Pokud tedy člověk kouří marihuanu častěji, může být u něj nalezeno THC v těle i po několika měsících. (Illes, 2002, s. 15)

Po vykouření marihuany nastupuje účinek během několika sekund až minut. Účinky, které nastanou, jsou sucho v ústech, jemný pocit chladu a hlad. I když se člověk před kouřením marihuany najedl, po vykouření marihuany má znovu hlad. (Kalina 2002, s. 176)

Kouření marihuany způsobuje:

- *poškození mozkových buněk*
- *poruchy koordinace pohybu*
- *poruchu zraku a sluchu*
- *zrychlený pulz, dýchací potíže*
- *problémovou pleť*
- *halucinace, kolísání nálad, deprese*
- *ztrátu kontroly nad sebou, narušené vnímání času*

- *ztrátu zájmu o zevnějšek, pasivitu* (Marádová, 2006, s. 12)

Další drogy u mladistvých populární jsou stimulační drogy (budivé látky, speed). Jsou populární z toho důvodu, že při jejich použití se osoba cítí silnější a plná energie. Tyto látky snižuji únavu a chuť k jídlu. (Illes, 2002 s. 20)

Do této skupiny patří kokain, crack, pervitin, efedrin a extáze. Mladiství se setkávají nejvíce s extází a pervitinem. (Marádová, 2006, s. 12)

2.4.4 Extáze

Se se svými účinky se extáze pohybuje na hranici mezi stimulačními a halucinogenními drogami. (*www.nzip.cz)*[online 2022-02-01]

Přezdívá se jí také taneční droga a podává se ve formě tablet většinou modré barvy. U mladistvých je tato látka na velkém vzestupu a užívají ji většinou na diskotékách. Je to z toho důvodu, že po užití této látky mohou vydržet tančit celý večer, aniž by byli unaveni. (Illes, 2002, s. 29)

Osoby se po podání extáze cítí přátelštější, potlačují pocit hladu a žízně. Mívají i halucinogenní stavy (např. zkreslování zvuků a barev).

2.4.5 Metamfetamin

Metamfetamin neboli pervitin (perník) je jedna z nejznámějších tzv. domácky vyrobených drog. Barva této látky je závislá na výrobě, kdy bílá barva znamená, že droga obsahuje čistý efedrin, a hnědá barva naznačuje, že byl pervitin vyroben z efedrinu získaného z léků. Pervitin se užívá injekčně, ale může se i šňupat. (Illes, 2002, s. 27)

Pervitin snižuje únavu a chuť k jídlu. Nežádoucí účinek spojený s užíváním této látky se projevuje tak, že člověk přestává věřit svému okolí, což se to může stupňovat až k paranoie. Myslí si, že ho každý a všude sleduje. Může to vést i ke spáchání sebevraždy. Člověk si toto jednání neuvědomuje a často zaměňuje autentickou realitu za fiktivní, což je největším nebezpečím této drogy. (Illes, 2002, s. 28–29.)

Pervitin je v naší populaci velmi rozšířen. Prodáván prakticky na všech místech, kde se nachází mládež. Velkým nebezpečím je i to, že kupující nemá jistotu, jak kvalitní drogu kupuje. (Illes, 2002, s. 29)

Rizika, která přináší užívání stimulačních drog: (Marádová 2006, s. 12):

- *rychle vyvolávají závislost, uživatel musí svou dávku zvyšovat, aby dosáhl euforie*
- *stav úzkosti, neklidu, poruchy spánku, problémy s pamětí, podrážděnost*
- *pocity pronásledování, které mohou vést až k sebevraždě*
- *poškození nosní sliznice při šňupání*
- *riziko poškození plodu u těhotných žen*
- *ztráta přátel a často i rodiny.*

Další populární drogy mezi mladistvými jsou LSD a houbičky, které patří mezi halucinogeny.

Halucinogeny se dělí na:

- *přírodní halucinogeny rostlinného původy a z hub (mezakalin, durman, psilocybin)*
- *přírodní halucinogeny živočišného původu – bufetenin*
- *semisyntetické a syntetické, tj. poloumělé a umělé (LSD a PCP tzv. andělský prach)* (Kalina, 2002, s. 169)

2.4.6 LSD

LSD se na černém trhu vyskytuje ve formě tripů či krystalů. Jedná se o malé papírové čtverečky potištěné různými symboly. Je to velmi silná droga a halucinace mohou vydržet od dvou do dvanácti hodin. Po užití LSD dochází k rozšíření panenky, zvýšení tělesné teploty, halucinaci. Pokud má člověk, který užije LSD, tzv. „špatný trip“, může dojít k silné paranoie, panice, zmatečnosti. (Illes, 2002, s. 37–38)

2.4.7 Durman

Durman je možné v ČR najít ve volné přírodě. Jedná se o durman obecný neboli „panenskou okurku“. Semena Durmanu jsou černá, uložena v hlavici, která je podobná makovici s ostny na povrchu. (www.ped.mudi.cz) [online 2022-01-03]

Durman se aplikuje většinou orálně a je nebezpečný z hlediska předávkování. Durman ovlivňuje mysl a při zjištění užití je potřeba zavolat lékařskou pomoc. (Illes, 2002, s. 38)

2.4.8 Lysohlávky

Lysohlávky se užívají perorálně, ale mají poměrně nepříjemnou chuť. Proto se konzumují spolu s kořením, kakaem, čajem. Lysohlávky vyvolávají pocit euforie, duševní pohodu. Všechny barvy mají teplé pastelové barvy. (www.ped.mudi.cz)[online 2022-01-03]

Halucinogeny způsobují tato rizika:

- *ovlivňují lidské vědomí, člověk vnímá neexistující předměty, slyší neexistující zvuky, mění se vnímání prostoru i času*
- *způsobují měnící se nálady, prožitek může být až děsivý*
- *hrozí riziko sebevražd*
- *zhoršená schopnost rozhodování*
- *duševní poruchy* (Maradová, 2006, s. 13)

2.4.9 Kratom

Kratom je rostlina, která se používá jako doplněk stravy. Dosahuje výšky až třiceti metrů a nyní se vyskytuje po celém světě. Dá se koupit v několika barvách – zelený, bílý, červený, žlutý. Účinky kratomu jsou podobné jako účinky listů koky, tedy povzbuzuje k těžší práci, zahání hlad a dokáže člověka stimulovat neboli uvolnit. Obsahuje dva alkaloidy podobné opiátům. (https://www.kryptonit-kratom.cz) [online 2022-01-12]

Kvůli těmto účinkům, je užívání kratomu v některých státech zakázáno (Anglie, Irsko, Rusko, Polsko, Švýcarsko, od 9. 12. 2021 i Slovensko). (https://www.kratomit.cz) [online 2022-01-12]

Například v Belgii, Nizozemsku, Španělsku, Maďarsku kde je kratom legální a dostupný. V těchto zemích je povolen jak nákup, tak užívání. V Rakousku a Chorvastku je možné kratom užívat pro osobní účely, ale ne distribuovat. (www.kratomit.cz) [online 2022-01-12]

V České republice je kratom zatím legální. Pokud by se přesunul do kategorie nelegální látky, uvažovalo by se o dostupnosti na lékařský předpis pro osoby starší 18 let. (www.magazin-legalizace.cz) [Online 2021-12-01]

2.5 Příčina vzniku závislosti

Existuje mnoho názorů na vznik drogové závislosti. Dosud se nepotvrdilo, že by na vznik a trvání drogové závislosti měl vliv pouze jeden faktor. Jedná se o složitý jev, kdy hrají roli faktory farmakologické (droga), faktory somatické a psychické (osobnost), faktory environmentální (prostředí, rodina) a faktory percipitující (podnět). (Illes, 2002, s.).

Dle Presla (1995, s.48) může za vznik závislosti kombinace s osobnostními rysy: dědičnost, vliv prostředí, přítomnost drogy a její charakteristika.

Každý člověk si může vytvořit závislost. Významnou roli hrají okolnosti, které jedince ovlivňují, jako je stres, neochota si přiznat řešení problémů pomocí drog, špatné sociální zázemí. Nedokážeme přesně definovat osobnost potenciálně závislého člověka, ale můžeme vymezit sociální a fyzické faktory, které člověka ovlivňují. (Vágnerová, 2004, s. 297)

2.5.1 Sociální důvody

Dle Vágnerové (2004, s. 298) má vliv na vytvoření závislosti život ve městě, jelikož zde je větší pravděpodobnost dostupnosti drog. Dalšími sociálními důvody mohou být i nižší úroveň vzdělání, odlišné normy a hodnoty, jedinec může být negativně ovlivněn i rodinou, ve které žije a vyrůstá, a to tak, že vidí užívání alkoholu u svých rodičů a vytváří si tak podobný pohled na život.

Roli hraje i vliv party, ve které se jedinec vyskytuje. Studie mladistvých ve věku 12 až 18 let ukázaly, že adolescenti nechtěli být ve skupině považováni za „sraby“, a tak návykovou látku po naléhaní a přemlouvání svých kamarádů vyzkoušeli.

2.5.2 Rizika vzniku závislosti v rodině.

K závislosti mladistvého na návykových látkách mohou vézt okolnosti, které nastanou nebo se odehrávají v rodině.

Mezi tato rizika patří:

- *pokud se rodina potkala s jakoukoli neléčenou nebo nezvladatelnou návykovou látkou, je pravděpodobné, že dítě také bude závislé*
- *nejasná pravidla týkající se výchovy dítěte*
- *nedostatek času na dítě, nedostatečný dohled, nedostatečné citové vazby*
- *manželský konflikt*
- *schvalování pití alkoholu, kouření a drog*
- *malá očekávání od dítěte, podceňování*
- *duševní choroba rodičů, špatné společenské chování rodičů*
- *chudoba, nezaměstnanost rodičů*
- *sexuální zneužívání dítěte*
- *výchova pouze jedním rodičem, časté stěhování, dítě žije bez rodiny a bez domova* (Nešpor, 2000, s. 79–80; Matoušek, Pazlarová, 2014, s. 124–125)

Pseudoindividuace (zdánlivé osamocení) – mladistvý odmítá autoritu rodičů, ale nedokáže se o sebe sám postarat, a tím pádem je závislý na rodině. To snižuje jeho naději na osamostatnění.

Triangulace – dospívající, který má návykový problém, si například matce stěžuje na otce, otci na matku atd. Tímto jednáním dostává prostor k užívání návykových látek bez jakéhokoliv podezření, a znesnadňuje tak práci ostatním.

Rozmělnění meziosobních a mezigeneračních hranic – mladiství se většinou spolčí s jedním z rodičů a poté jdou proti tomu druhému. Díky tomu ovlivněný rodič nevidí problém, který u dítěte nastal, totiž závislost.

U závislého mladistvého nastává problém s komunikací, kdy se stahuje spíše do sebe, vzdaluje se od rodiny a v dospělosti může docházet k tomu, že si vybírá stále stejného partnera například alkoholika. (Nešpor, 2000, s. 81–84)

Jak poznat návykový problém u dítěte:

- *dle nejvyšší závažnosti*
  - *Dítě samo přizná, že užívá drogy*
  - *Drogy nebo její metabolity se prokážou laboratorně*
  - *O užívání drogy u dítěte informují spolužáci, učitelé, sousedé nebo jiné osoby z okolí*
  - *U dítěte se najdou pomůcky k užívání drog (jehly, papírky k balení cigaret, malé dýmky, lžičky, …)*
  - *Objeví se jizvy po vpichu (např. v loketní jamce)*
  - *Lze pozorovat typický zápach, třes, pocity pronásledování*

- *Dítě začíná být expert na drogy, vysvětluje, jak se berou, poukazuje na léčivé účinky*
- *Mladistvý nosí oblečení, přívěsky s motivem drog*
- *Krádeže ve třídě nebo v domácnosti*
- *Útěky z domova*

- *Dle menší závažnosti:*
  - *Ztrácí dobré přátelé, kamarády mezi vrstevníky, uzavírá se do sebe*
  - *Vypadá nezdravě a neduživě, náladovost*
  - *Narůstá potřeba peněz, nedodržuje sliby*
  - *Zanedbává zevnějšek*
  - *Náhlé se zhoršení ve škole, neomluvené hodiny, pozdní příchody do školy*
  - *Úzkosti, deprese, nespavost nebo nadměrná spavost*
  - *Tajnůstkářství, zhoršené chování, konflikty, podrážděnost*
  - *Ztráta kvalitních zájmů a zálib*
  - *Hůře se soustředí, nevolnost, zvracení* (Nešpor, 2001, s. 80–86)

3 PRÁCE S DĚTMI A RODINOU

Rodina je první, s kým přichází dítě do styku. Učí a pomáhá mu v jeho osobním rozvoji. Orientuje ho na určité hodnoty, připravuje ho na různé konflikty a poskytuje mu podporu.

Jedním z prvořadých zájmů dítěte je vyrůstat ve funkční rodině, kdy toto je dáno zákonem o sociálně-právní ochraně dítěte (OSPOD) – Zákon č. 359/1999 Sb. OSPOD by se měl postarat, aby došlo k ozdravení rodiny, ve které nastal problém s dítětem. V současné době tomu tak moc není, spíše se zjišťuje, které zákonné povinnosti rodiče neplní, proč se nechtějí nebo nedovedenou o děti postarat, a řešením této situace je většinou ústavní výchova.

Jak jsem již uvedla, u rodiny se posuzuje funkce, pokud je, zde nějaký problém přichází na pomoc sociální pracovník. Sociální pracovník se řídí Zákonem č. 108/2006 Sb. Problémy, které sociální pracovník řeší, jsou většinou problémy u dospívajících dětí. K posouzení funkčnosti rodiny, zda je tam nějaký problém či nikoliv vyžaduje delší přímý kontakt s rodinou. Sociální pracovník by měl umět rodině aktivně naslouchat a měl by se pokoušet vcítit a vnímat danou rodinu. Sociální pracovník by si měl vybudovat důvěru a být pro ně oporou. Než sociální pracovník zmapuje a dojde k názoru, jak problém řešit, měl by nechat vyřešit problém nejprve rodinu samotnou. (Matoušek, 2003, s. 181–193)

Sociální pracovník by měl být schopen posoudit funkčnost rodiny, a to díky těmto ukazatelům:

- *Kulturní a hodnotová orientace rodiny*
- *Nasycení základních potřeb rodiny (jídlo, ošacení, teplo, bezpečí, hygiena, soukromí)*
- *Stav domácnosti z hlediska potřeb členů rodiny*
- *Funkčnost rodičovského stavu (kvalita vztahu k dětem, disciplína, angažovanost)*
- *Hodnocení vývoje dětí (emocionalita, sociální vztahy, výsledky ve škole)*
- *Funkčnost manželského systému*
- *Vztah k institucím pro rodinu významným (místní úřady, zaměstnavatelé rodičů, školy)*
- *Sociální vazby členů rodiny (sousedé, přátelé, zájmové kluby)*
- *Materiální zdroje, které má rodina k dispozici, styl komunikace* (Matoušek,2003, s. 193)

U dítěte, které je závislé na návykových látkách je důležité odměňovat ho za každou pozitivní změnu, která u něj nastane. Důležité je, jak od rodiny, tak od profesionálů získat důvěru, kterou posílí, když mu budou naslouchat. Je dobré mluvit o alkoholu, drogách, nechat dítě vypovídat, vyjádřit jeho názor. Rodiče mohou využít svou moc, že pokud si dítě nedokáže opatřit základní prostředky, mohou toho využit, jelikož jako rodič je povinen tyto základní prostředky mu poskytnou, ale dítě by mělo pocítit, že to je jiné než dříve. Je potřeba znovu obnovit pevná pravidla fungování rodiny. Dítě by mělo vědět, jaké důsledky bude mít jeho chování a mělo by pro něj

být výhodnější chovat se v souladu s očekáváním rodičů. Rodič musí také počítat s tím, že bude muset s dítětem trávit více času a mít nad ním kontrolu. Měl by mu pomoci se odpoutat od ohrožujících kontaktů, odříznout ho od party, a pokud by toto nepomohlo změnit prostředí např. odstěhovat se. Dále jak pomoci dítěti je posilovat jeho sebevědomí. Oceňovat ho i za drobné krůčky, které proto udělal. (Matoušek, Pazlarová, 2014, s. 126–127)

Pokud by rodina sama nezvládla pomoci svému dítěti, může využít například poradenské služby, terapeutické služby, může využít i vzdělávacích programů. Mohou využít i skupinové terapie. (Matoušek, 2003, s. 197)

Své spojence ohledně pomoci mohou najít také na lince důvěry, u dětského nebo dorostového lékaře, psychiatra, denní stacionáře, detoxikační centra, policie. (Nešpor, 2001, s. 103)

Další možná pomoc jsou kontaktní centra a streetworker.

3.1.1 Kontaktní centra

Kontaktní centra jsou zařízení, která jsou určená osobám, které mají problém s návykovými látkami. Cílem je snižovat sociální a zdravotní rizika spojené s problematikou zneužívání návykových látek. Kontaktní centra zhodnotí stav klienta, mohou vybrat vhodnou léčbu, anebo popřípadě zprostředkovat nástup na léčbu. (Matoušek, 2005, s. 215)

3.1.2 Streetwork

Této sociální služby mohou využít, pokud se bojí svěřit rodičům nebo komukoliv jinému. Tento pojem je převzatý z angličtiny a v českém překladu se jedná o terénní práce. Streetwork je mobilní terénní sociální práce, která je poskytována zejména osobám zpravidla mladšího věku, kteří potřebují sociální práci a nejsou doposud v kontaktu s nějakou jinou institucí nebo organizací. Dle Matouška (2003, s. 170) je *„streetwork jako navštěvující sociální práce, která nečeká až se na ni kdokoliv obrátí s problémem, ale která se sama nabízí v místech vznikajících konfliktů“*

Cílem této služby je vyhledávat osoby a minimalizovat rizika jejich způsobu života. Tyto osoby jsou kontaktovány ve svém přirozeném prostředí, kde se nejvíce vyskytují. Mezi prostředí, kde jsou tyto osoby kontaktovány, patří hřiště, pěší zóny, garáže, sklepy, rockové kluby, restaurace, diskotéky, bary. (Matoušek. 2003 s. 169–170)

Cílové skupiny ve streetworkru jsou:

- *děti a mladiství trávící volný čas na ulici*
- *skupiny jednostranně specificky orientované mládeže (skinheads, punková mládež, mládež žijící ve squatech, mládež vyznávající graffiti*
- *prostitutky, homoprostituti*
- *lidé závislých na návykových látkách, patologičtí hráči*
- *bezdomovci*
- *sportovní fanoušci hooligans)*. (Matoušek, 2003, s. 173)

Funkce streetworku je aktivní nebo pasivní přístup k osobám s daným problémem. Nejprve sociální pracovník monitoruje, snaží se porozumět dynamice prostředí, pochopit a přizpůsobit cílové skupině nebo cílové osobě, získává si důvěru. (Matoušek, 2003, s. 170)

V České republice byla v roce 1997 založena organizace (ČAS) – Česká asociace streetwork. Napomáhá k rozšiřování a zlepšování kvality sociální práce na ulici. (Matoušek, 2003, s. 172–173)

PRAKTICKÁ ČÁST

4 Kvalitativní výzkum

Charakteristikou kvalitativního výzkumu je schopnost pronikat hlouběji do podstaty zkoumaných jevů. Je to zpracování dat jiným než statistickým postupem. Otázky se vytvářejí až v průběhu sběru dat a mohou se dle výzkumu měnit. Jedná se hlavně o práci v terénu. *„Práce kvalitativního výzkumníka je přirovnávána k činnosti detektiva. Výzkumník vyhledává a analyzuje jakékoliv informace, které přispívají k osvětlení výzkumných otázek, provádí deduktivní a induktivní závěry.“* (Hendl, 2007, s. 50)

4.1 Otevřené kódování

V zakotvené teorii existují tři druhy kódování, a to otevřené, axiální a selektivní. Pro dosažení cíle bakalářské práce jsem zvolila využití první části, a to otevřené kódování. *„Otevřené kódování je část analýzy, která se zabývá označováním a kategorizací pojmů pomocí pečlivého studia údajů.“* (Strauss a Corbinová, 1999, s. 43) Získaná data jsou označena jako koncepty, které se spolu porovnávají a hledají se mezi nimi podobnosti a souvislosti. Podle toho jsou řazeny do různých kategorií. Vytvořené kategorie musejí být pojmenovány abstraktněji než samotné koncepty. Kódovat je možné slovo, jednotlivé věty, celé texty.

5 Metodologie výzkumu

V praktické části se věnuji kvalitativnímu výzkumu, kdy chci zodpovědět otázku formulovanou v úvodu: *„Proč mladiství užívají návykové látky a jak se z užívání návykových látek dostali, co jim pomohlo?*“

Rozhodla jsem se využít otevřeného kódování. Výzkumné šetření je vedeno pomocí polostrukturovaného rozhovoru. Rozhovor obsahoval devět otázek, na které aktéři odpovídali.

Kladené otázky:

1. Co si představuješ pod pojmem návyková látka?
2. Jakou jsi užil/a návykovou látku?
3. Která návyková látka je z tvého pohledu nejvíce dostupná?
4. Z jakého důvodu jsi užil návykovou látku?
5. Jaké jsi měl/a pocity po užití návykové látky?
6. Myslíš si, že užití návykové látky může mít dobré vlastnosti?
7. Ovlivnilo tě užívání návykových látek?
8. Co ti pomohlo, aby ses zbavil/a závislosti?
9. Znáš pojem streetworker?

6 Cíl a výzkumné otázky

6.1 Cíl výzkumné práce

Hlavním cílem výzkumné práce je zjistit, zda mladiství užívají návykové látky z důvodu pobavení, hledání štěstí nebo k řešení problémů. Dále, co mladistvým pomohlo, aby přestali užívat návykové látky.

6.2 Výzkumné otázky

Kvalitativní výzkum bude odpovídat na tří zvolené výzkumné otázky:

1) Užívají mladiství návykové látky k navození pocitu slasti, radosti?

2) Užívají mladiství návykové látky z důvodu útěku od nějakého problému?

3) Co pomohlo mladistvému k tomu, aby se zbavil závislosti?

Výzkumnou otázku č. 1 jsem zvolila z důvodu, že když se na cestě, kterou člověk jde, objeví nějaký problém, osoba, místo toho, aby problém nějakým způsobem řešila, raději sáhne po návykové látce. Tímto se vlastně odchýlí od svého cíle, cesty.

Druhá výzkumná otázka byla zvolena proto, že jediná věc, která člověka naplňuje sama o sobě, kromě dosažení cíle, je štěstí. Štěstí se dá chápat jako blaženost (eudaimonia) nebo slast (hédoné). V tomto případě svůj cíl sledují, ale je jím slast.

Třetí výzkumná otázka je důležitá z hlediska toho, jak se mladiství se závislostí dokáží vypořádat.

6.3 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumný soubor se skládá z pěti mladistvých aktérů. Aktéři jsou ve věku 16 a 17 let a mezi sebou se navzájem neznají. Žijí ve funkční rodině, ale v minulosti měli problém s návykovými látkami. Jedná se o dvě dívky a tři chlapce. Všichni mladiství jsou cíleně vybráni z terénu. Uvedení aktéři jsou označeni čísly 1–5.

Aktérem č. 1 je dívka ve věku 17 let. Bydlí s rodiči v rodinném domě a je jedináček.

Aktér č. 2 je muž ve věku 16 let. Bydlí s matkou v bytovém domě ve městě a má ještě jednoho sourozence.

Aktér č. 3 je muž ve věku 17 let. Bydlí s matkou v paneláku.

Aktér č. 4 je dívka ve věku 16 let. Bydlí v rodinném domě s matkou a nevlastním otcem.

Aktér č. 5 je muž ve věku 16 let. Bydlí v panelovém domě s rodiči.

6.4 Etika výzkumu

Před provedením rozhovorů jsem aktéry a jejich rodiče informovala, co je účelem a předmětem výzkumu. Též jim bylo nabídnuto dozvědět se výsledky výzkumu. Výzkum byl anonymní, o čemž jsem aktéry i rodiče poučila, stejně tak o ochraně osobních údajů. Otázky nenarušovaly ani neohrožovaly důstojnost aktérů. Rozhovory byly dobrovolné, během nich byl v místnosti jen dotazující a já. Rozhovor mohli aktéři kdykoliv ukončit.

6.5 Sběr materiálu

Jednotlivé polosturkturované rozhovory byly uskutečněny v lednu 2022. Proběhly po předchozí domluvě ve stanovený čas v přirozeném prostředí aktérů, pro ně příjemném – u nich doma. Rozhovory byly vedeny v přátelském duchu; všichni byli ochotni odpovědět na mé otázky. Rozhovory, které trvaly přibližně jednu hodinu a třicet minut, byly přepsány doslova.

7 Interpretace výzkumných dat: výzkumné kategorie

V průběhu analýzy a kódování dat jsem identifikovala několik kategorií na základě získaných dat z rozhovorů. Hlavním cílem bylo zmapovat důvody, proč mladiství vyhledávají návykovou látku. Byl kladen důraz na jednotlivé otázky jako například: *Jaké jsi měl pocity při užití návykové látky?*, *Proč sis návykovou látku vzal?, Co ti pomohlo, že jsi přestal užívat návykové látky?*

Tato část se bude zaobírat jednotlivými kategoriemi a jejich popisem. Pro srovnání budou vkládány odpovědi z rozhovorů s aktéry. Z odpovědí byly kategorie vytvořeny.

Kategorie, které jsou více rozděleny, jsou doplněny o více rozhovorů, aby zachytily co největší podstatu, proč byla vybrána právě tato kategorie. Kvůli anonymitě aktérů, byly v následujících úryvcích z rozhovorů použity zkraty A1–A5.

7.1 Dostupnost návykových látek

Dnešní doba mladistvým přímo nabízí, aby návykové látky užívali nebo vyzkoušeli. Návyková látka se dá sehnat téměř kdekoli, ať už jde o tabák, alkohol, ale i marihuanu, pervitin atd. Mladiství si návykové látky dávají nebo prodávají mezi sebou venku, ve škole, na diskotékách. Pro podrobnější rozbor kategorií je důležité stanovit si jejich vlastnosti a dimenzi.

Vlastnost kategorie:	Dimenze:	Umístění na škále:
Dostupnost	malá–velká	spíše velká
Kupování drog	sám–kamarádi	spíše u kamarádi

Tyto vlastnosti a dimenze poukazují na to, že není problém v dnešní době sehnat návykovou látku. Je to čím dál dostupnější.

Ukázky z rozhovorů:

A1: „Marihuanu jsem kouřila většinou od kamarádů."

A2: „Pro mě nebyl problém sehnat asi nic. Cigarety jsem si vzal od kamarádů s alkoholem to samé."

A3: „Alkohol a cigarety si koupíte všude."

A4: „Hulil jsem s kamarády, nemusel jsem si jí shánět."

7.2 Důvod proč mladiství užívají návykové látky

Tato kategorie se zabývá důvody užívání návykových látek. Mezi tyto důvody mohou patřit problémy mladistvých jak doma, tak ve škole. Doma mohou vznikat problémy špatnou komunikací s rodiči. Ve škole jedinci nevychází s kamarády, nejsou začleněni do kolektivu, straní se. Dalším důvodem užívání návykových látek je pobavení nebo například touha vyzkoušet to, co dělají ostatní.

Vlastnost kategorie:	Dimenze:	Umístění na škále:
Problémy	doma–škola	spíše doma
Důvod užívání	zkouška–pobavení	spíše pobavení

Tyto kategorie a dimenze ukazují, že mladiství vyhledávají návykové látky spíše pro pobavení, aby zahnali nudu, ale také z důvodu nějakého problému. Většinou se

jedná o problém související s jejich rodinou. Rodina je například nechápe, mají rozdílné názory na některé věci. To může souviset i s faktem, že na ně rodina třeba nemá čas nebo – jak uvádí jedna dotazovaná dívka – jeden z rodičů je nevlastní

Ukázky z rozhovorů:

A1: „Docela jsem se nudila. Věci, které jsem nechtěla řešit, jsem dusila v sobě, a možná proto jsem začala brát drogy.“

A2: „Doma to bylo na prd. Já musel pomáhat a chtěl jsem si nějak odfrknout.“

A3: „Nevěděl jsem co dělat a tohle mi přišlo jako dobrý nápad.“

A4: „Z důvodu pobavení a výdrže. Máma se znovu vdala a nevlastní otec mě neměl rád.“

7.3 Hledání smyslu života

Adolescenti jsou ve věku, kdy většina z nich hledá smysl života. Jaký je důvod žít, co je cílem života? Většina lidí i mladistvých si uvědomuje, že k dobrému životu je potřeba štěstí, a tak se ho snaží nějakým způsobem získat.

Vlastnost kategorie:	**Dimenze:**	**Umístění na škále:**
Hledání smyslu života	štěstí–deprese	spíše štěstí

Pocity jsou u mladistvých zásadní. Chtějí se cítit dobře, šťastně. Tyto vlastnosti kategorie a dimenze poukazují na to, jak se cítili po užití návykové látky. Všichni dotazování uvedli, že ve chvíli, kdy užili návykovou látku, se cítili šťastně.

Ukázky rozhovorů:

A1: „Neumím ty pocity moc vysvětlit, ale v danou chvíli jsem byla jen teď a tady a měla jsem pocit radosti. Byla jsem v situaci, kdy jsem se neuměla radovat ze života jen tak, bez drog.“

A2: „Bylo mi skvěle. Cítil jsem se, že když si šlehnu, dokážu cokoliv.“

A3: „Bylo mi dobře. Byl jsem uvolněný. Nevěděl jsem, co chci, a štěstí je v životě důležité, ne?“

A4: „Kouření mi pomáhalo v uklidňování. Alkohol jsem pila, protože mi chutnal, a když jsem byla opilá, byla jsem šťastná. Hledala jsem naplnění života.“

A5: „Cítil jsem se fajn, bez stresu. Takový můj svět.“

7.4 Jaký má dopad užívání návykových látek

Tato kategorie byla vybrána z důvodu, že užívání návykových látek má vždycky nějaký dopad a lidé jsou návykovými látkami nějakým způsobem ovlivněni. Buď jsou ovlivněni oni sami například změnou chování, změnou nálad, nebo ovlivňují svoje okolí, rodinu, kamarády. Mohou svádět vnitřní boj sami se sebou, mohou si myslet, že mají vše pod kontrolou a že je problémem jsou ostatní.

Vlastnost kategorie:	**Dimenze:**	**Umístění na škále:**
Ovlivnitelnost	ano–ne	spíše ano
Dopad	rodina–kamarádi	spíše rodina

Všichni aktéři uvedli, že s užíváním návykových látek měli nějakým problém (v rodině). Uvědomili si, že jsou nějakým způsobem ovlivněni, že věci nejsou tak, jak by měli být. Některé problémy se ještě zhoršily.

Ukázky rozhovorů:

A1: „Ano, ovlivnilo. Když na to rodiče přišli, byli hodně naštvaní, ale nechtěli mě poslouchat. Škola se zhoršila.

A2: „Mámě jsem přidělal starosti, protože jsem přestal pomáhat a byl více venku.

A3: „Nemyslím si, i když si to myslela moje máma. Nechodil jsem do školy, a to jí přišlo divné.

A4: „Když jsem začala pít opravdu hodně, začala jsem se hádat s matkou.“

A5: „Přišel jsem o peníze a rodina byla naštvaná.“

7.5 Pomoc a uvědomění

Tato kategorie poukazuje na to, že je důležité si uvědomit, že má člověk nějaký problém. Je podstatné svěřit se někomu – rodině, kamarádům, příbuzným. Vždy pomůže, když dotyčný ví, že na problém není sám, že se má o koho opřít, že je tu nějaká pomoc. Myslím si, že toto je jedna z nejdůležitějších věcí vůbec: uvědomit si, daný problém a popsat ho, dotyčný by měl vědět, že s ním chce něco dělat.

Vlastnost kategorie:	**Dimenze:**	**Umístění na škále:**
Pomoc	rodina – odborná pomoc	spíše odborná pomoc
Uvědomění	sám – odborná pomoc	spíše sám

Z rozhovorů je patrné, že aktéři si většinou problém uvědomili sami. Nedokážu říct, zda to je tím, že jsou mladí, uvědomují si, že mají život před sebou a štěstí se dá získat i jinak, nebo si uvědomují, že tím ohrožují i jiné vztahy, jako je rodina. Většina z nich vyhledala odbornou pomoc, kdy začali chodit na skupinové terapie nebo k psychologovi.

A1: „Začala jsme chodit k psychologovi, to on mi hodně pomohl. Rodiče mě teď více hlídají, ale také se o mě více zajímají. Abych měla radost ze života, postačí mít radost ze sebe nebo dělat druhým radost.“

A2: „Stálo mě to hodně peněz a uvědomil jsem si, že mi to za to nestojí. Mluvím teď hodně o problémech s mámou. Pomáhá i skupinové sezení.“

A3: „Z části jsem přestal, i že jsem chtěl sám.“

A4: „Dostala jsem strach a v tu dobu jsem si uvědomila, že to s pitím asi přeháním. Začala jsem chodit do centra.“

A5: „Když jsem viděl, co to dokáže udělat s člověkem, chtěl jsem přestat.“

8 Shrnutí a interpretace výzkumu

Předchozí kapitola poukazuje na to, že mladiství mají zkušenosti s návykovými látkami. Důkazem je získání pěti kategorií obsahující výpovědi mladistvých a jejich myšlenek. Jednotlivé kategorie se zabývají různými aspekty, které jsou spojené s užíváním návykových látek.

Kategorie „dostupnost návykových látek“ se zaměřuje na způsob obstarávání si návykovou látku. Pro mladistvé není problém si návykovou látku sehnat, jak uvedli při rozhovorech. Cigarety a alkohol se dají koupit téměř kdekoli, hlavně ve večerkách. Tam se nikdo neptá, na věk a obsluha nechce vidět ani občanský průkaz. Cena se liší podle toho, kde člověk žije a co za návykovou látku chce. Většina dotazovaných aktérů uvedla, že jim návykové látky nabízí jejich kamarádi a nemusí se o sehnání návykových látek více zajímat.

Název další kategorie se nazývá „důvod užívaní návykové látky“. K tomu, aby člověk užil návykovou látku, je jich celá řada. Mezi mladistvými je to nejčastěji nuda a touha se nějakým způsobem pobavit. Mezi další důvody patří útěk od nějakého problému, v případě respondentů problém s rodinou. Někteří dotazovaní uvedli, že doma něco nefunguje, že je rodiče nechápou, nerozumí jim anebo jeden z rodičů je nevlastní a nedokážou se navzájem přijmout a respektovat. V případě aktérky s nevlastním rodičem měla dívka pocit, že je odstrčená a matka se o ni už nezajímá.

Kategorie „hledání smyslu života“ je u mladistvých to nejdůležitější. Mladiství jsou ve věku, kdy se hledají a objevují svět se vším, co nabízí – ať už to dobré, nebo to špatné. Všichni aktéři si po užití návykové látky připadali šťastní, uvolnění. Byli ve světě, v jakém by chtěli být, a nikdo je neobtěžoval. Ten moment pro ně byl v danou chvíli důležitý. Všichni aktéři užívali návykové látky, které jim pocit štěstí navodí. Nikdo z nich neměl pocit méněcennosti ani deprese.

Název „dopad užívání návykových látek“ poukazuje na to, že se tato kategorie zabývala tím, co se může stát, když začne být člověk závislý. Mladiství si nějakou dobu neuvědomují, že jsou závislí nebo že se chovají jinak. Jak dotazovaní uvedli, někteří si toho nakonec všimli, a dokonce se i styděli za to, co se pod vlivem návykové látky stalo. Některé upozornila rodina, že se chovají jinak než obvykle.

Kategorie „pomoc a uvědomení“ je jedna z nejdůležitějších věcí. Byla jsem potěšena a zároveň překvapena, že aktéři, s kterými jsem rozhovory dělala, si uvědomili, v jaké jsou situaci, a chtěli s tím něco dělat. Z rozhovorů je patrné, že neužívali návykové látky dlouho, případně ne tak často. Nebyli tak závislí, že by si nevěděli, jak daný problém řešit. Nebáli se o něm mluvit a chtěli s ním něco dělat. Většina z nich začala chodit na skupinová sezení, ale i k psychologovi. Aktérům hodně pomáhali i rodiče.

9 Diskuse

Každý z aktérů měl možnost se vyjádřit, proč začal užívat návykové látky a co ho vedlo k jejich užívání. Jeden z aktérů byl při rozhovoru odtažitý, přičemž jeho postoj se odrazil i v odpovědích. Ostatním byly otázky ze začátku nepříjemné, ale později se rozmluvili. Bylo důležité je nijak nesoudit a komunikovat s nimi, naslouchat jim a brát je takové jací jsou teď, ne, jací byli před tím. Snažit se pochopit je samé, a co byl ten hlavní důvod, že sáhli po návykové látce.

Dle teorie je návyková látka skoro vše, na čem se dá vytvořit závislost, může to být i čokoláda. Když jsem se zeptala aktérů, co si představují pod pojmem návyková látka, někteří odpověděli, že neví, ale většina z nich odpověděla ve smyslu *„drogy jako marihuana, pervitin“*. Při otázce, zda mezi návykové látky patří i alkohol nebo cigarety, se na mě někteří chvíli nevěřícně dívali, po chvilce odpověděli, že si to nemyslí, že pije a kouří skoro každý. Když se nad tím však hlouběji zamysleli, odpověděli, že alkohol a tabák také patří mezi návykové látky. Někteří zmínili, že se těší, až si s kamarády napijí.

Na otázku, jakou užili návykovou látku, většina opověděla, že alkohol. A to i přesto, že si předtím mysleli, že alkohol mezi návykové látky nepatří. Dále byla nejčastěji zmiňována marihuana a cigarety.

Když se zaměříme na dostupnost látek dle teorie, většinou se uvádí, dobrá dostupnost drog po celém světě. Mladiství nemají problém si návykovou látku opatřit. Seženou ji přes kamarády, ve škole, jsou i ji schopni koupit i sami v obchodě, což se dle rozhovorů potvrdilo. Dle mého názoru je problém v tom, že když jdou mladiství do obchodu a chtějí cigarety nebo alkohol, značná část prodavačů se nezeptá, kolik jim je let. Proto je mezi mladistvými, tak rozšířený alkohol a tabák. Není problém ho koupit. Látky jako marihuana, extáze, pervitin a podobně jsou získávány přes kamarády, kteří je mají zase od někoho jiného nebo se znají s dospělými, kteří tyto látky nabízejí. Z praxe vím, že většina mladistvých užívajících marihuanu, pervitin atd. neřeknou, od koho látky mají nebo kde je sehnali.

Po položení otázky, kde na koupi návykových látek berou aktéři peníze, aktér č. 1 odpověděl, že od rodičů. Aktéři č. 2 a č. 5 si drogy kupovali z peněz vydělaných na brigádách a aktéři č. 3 a č. 4 za to nic neplatili, dostávali je od kamarádů zadarmo.

Jako důvody užití návykové látky většinou respondenti uváděli pobavení nebo problémy doma. Z teorie je známo, že ke kontaktu s návykovou látkou může docházet v dětském věku nebo dospívání, přičemž se toto během rozhovorů potvrdilo. Podle teorie k užití návykové látky dochází ve skupině, což respondenti rovněž uváděli. Brali si návykovou látku od kamarádů, když s nimi byli venku. Teorie také jako důvod uvádí nejrůznější problémy v životě mladistvých – ve škole, v rodině apod. V případě aktérů rozhovorů šlo většinou o problém doma v rodině. U aktérky č. 1 byl problém, že na ni neměla rodina moc času. Byla z bohaté rodiny. Aktér č. 2 žije s matkou a mladším sourozencem a potřeboval si nějakým způsobem odpočinout. Aktéři č. 3 a č. 5 neměli žádný problém. Aktérka č. 4 nevycházela s nevlastním otcem, a v důsledku toho i se svou biologickou matkou. V teorii uvádím, jaká jsou možná

rizika vzniku závislosti na návykových látkách v rodině. Jedná se o nedostatek času na dítě, chudoba, výchova jedním z rodičů, malá očekávání od dítěte atd. Vidíme, že v tomto se shodují i odpovědi aktérů.

Dalším důvodem užití návykové látky, bylo pobavení a hledání smyslu života, hledání štěstí v životě. Dle teorie víme, že člověka formuje sám život. Na člověka má vliv spousta faktorů. V dospívání je to hlavně rodina a škola, mladiství se učí, jak nakládat se svým životem, co je pro ně dobré, co špatné, co je dělá šťastnými. S hledáním sebe samého je spojeno i zkoušení něčeho nového. Aktéři tedy zkoušeli návykové látky kvůli hledání svého vlastního štěstí. Literatura uvádí, že návykové látky jsou spojeny s pozitivními prožitky, a proto mladiství látku vyhledávají dále. Dle výpovědí aktérů je vidět, že užívali návykovou látku pro navození pocitu štěstí, chtěli se cítit dobře, nic neřešit, být tady a teď. Pocit, který měli po užití návykové látky, byl ten, který chtěli mít co nejdéle, cítili se šťastní a mysleli si, že takový by měl život být.

Pokud se zaměříme na ovlivnění návykovou látkou, většina aktérů uvedla, že to ovlivnilo chod rodiny, a díky tomu si uvědomili, že dělají něco špatného. Teorie uvádí, že na mladistvých se často pozná, že berou návykovou látku, tak, že např. zanedbávají školu, je z nich cítit alkohol, cigarety, marihuana, mají problémy ve škole, zanedbávají svůj zevnějšek, ztrácejí kamarády, potřebují více peněz a podobně. Aktérka č. 1 se zhoršila ve škole – začala mít špatné známky a začala chodit za školu. V rodině jí v důsledku toho vše zakázali, nemohla chodit ven, nedostávala peníze, a když přišla domů, sebrali jí telefon. Rodiče to zjistili tak, že volali ze školy, jestli se něco neděje, že dcera poslední dobou hodně chybí. Aktér č. 2 uvedl, že přidělal starosti matce, která to už před tím měla těžké, když se musel starat sama o dvě děti. Nevnímá, že by ho návykové látky nějak ovlivnili, kromě toho, že přestal matce pomáhat. Aktér č. 3 si také myslí, že ho užívání návykových látek nijak neovlivnilo. To, že měl problémy ve škole, dává za vinu tomu, že ho škola prostě nebaví a neví, proč do školy vůbec musí chodit. Aktérka č. 4 měla problémy s matkou a začala chodit za školu. Na aktéra č. 5 se rozzlobila rodina a pocítil nedostatek peněz, když utrácel za návykové látky.

Na konečnou otázku, co respondentům pomohlo zbavit se návykových látek, většina odpověděla, že skupinové sezení, psycholog a rodina. Literatura se zmiňuje o tom, že rodina je první, s kým se dítě setkává, učí ho a pomáhá mu v osobním rozvoji. Rodina zajišťuje důležité potřeby a ochranu dítěte. Pokud v rodině přestane cokoliv fungovat, může nastat, že dítě sáhne po návykové látce. Rodina je důležitá k znovuobnovení vztahů. Proto se doporučuje spolupráce s rodinou, blízkými příbuznými. Jako poslední se doporučují centra, protialkoholické léčebny, různá zařízení pro mladistvé, jako jsou diagnostické ústavy atd. V mém výzkumu si aktéři svoji závislost uvědomili sami. Zjistili, že se děje něco špatného – ať už u nich samotných, nebo že se zhoršily vztahy v rodině. Byli ochotni pro to něco udělat. Rodina byla tím faktorem, který pomáhal obecně, psycholog a skupinové sezení sloužili k tomu, aby se aktéři nechtěli k návykovým látkám vrátit. Jedná se o prevenci. Součástí možné pomoci může být i tzv. streetworker, o kterém ale spousta lidí neví, že existuje. Této osobě se lze svěřit, pokud daný problém závislé osoby nechtějí řešit s někým z příbuzných nebo skrz odbornou pomoc.

Pocity, které jsem měla při rozhovorech, byly smíšené. Někteří se mým otázkám smáli, nechápali, proč se na tohle vůbec ptám, když odpověď je dle jejich názoru jasná. Aktér č. 3 byl velice odtažitý. Šlo na něm pozorovat, že nemá zájem se svěřit. Nemyslím si, že bych ho tímto obtěžovala, spíše šlo o to, že byl ke všemu skeptický a stále nenašel smysl života. Nemá žádný cíl, životem jen tak „proplouvá“. Většina z dotazovaných ale v průběhu rozhovoru pookřála a bylo vidět, že jsou rádi, že si s nimi někdo povídá.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zmapovat, zda mladiství užívají návykové látky z důvodu hledání životního štěstí, užívání si života.

Použitá metoda, která byla pro tento výzkum zvolena, byl kvalitativní výzkum, kdy byl veden polostrukturovaný rozhovor s pěti aktéry. Byly stanoveny tři výzkumné otázky, první výzkumná otázka zněla, zda mladiství užívají návykové látky z pocitu slasti, radosti. Druhá výzkumná otázka byla, zda mladiství užívají návykové látky z důvodu útěku od nějakého problému a třetí výzkumná otázka zněla, co pomohlo mladistvým k tomu, aby se zbavil závislosti. Tyto výzkumné otázky jsem se formou výzkumu snažila potvrdit, či vyvrátit. Po zhodnocení všech sebíraných dat z rozhovoruu je zřejmé že všechny výzkumné otázky byly naplněny.

Výzkumem jsem zjistila, že rodina je velice důležitý faktor, kdy toto se uvádí i v teorii sociální práce s rodinou. Dotazování užili návykovou látku z důvodu problému, který se vyskytl u nich doma v rodině. Je jedno, jestli se jedná o polorozpadlou rodinu, jeden z rodičů je nevlastni nebo je člověk z bohaté rodiny. V dospívání je důležité, aby adolescentům rodina naslouchala – alespoň jeden z členů rodiny. Je důležité, aby se měli mladiství na koho obrátit, když řeší nějaký problém, a ne se bát o svých problémech mluvit. Vím, že tento věk je velice problémový, a mladiství mají svoji hlavu, ale měli bychom to zkusit.

Mladiství hledají sami sebe, hledají smysl života a vědí, že smyslem života je štěstí, akorát nevědí, jakou cestou nebo jakým způsobem ho nalézt, a proto zkoušejí různé metody, mezi které patří i užívání návykových látek.

Tato bakalářská práce může posloužit jako studijní materiál pro obor sociální a charitativní práce, ale může být i zdrojem informací pro všechny, kteří hledají pomoc.

SEZNAM LITERATURY

Tištěné zdroje

1. ANZENBACHER, Arno. *Úvod do etiky*. Praha: Zvon, 1994. ISBN isbn80-7113-111-3.

2. BULÁNKOVÁ, Iveta. *Léčivé rostliny na naší zahradě*. Praha: Grada, 2005. Česká zahrada. ISBN 80-247-1274-1.

3. FISCHER, Ondřej a René MILFAIT. *Etika pro sociální práci*. Praha: Jabok, 2008. 223 s. ISBN 978-80-904137-3-3.

4. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2.

5. ILLES, Tom. *Děti a drogy: fakta, informace, prevence*. 2., upr. vyd. Praha: ISV, 2002. 55 s. Drogy. ISBN 80-85866-50-1.

6. JANKOVSKÝ, Jiří. *Etika pro pomáhající profese*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2018. 302 s. ISBN 978-80-7553-414-9.

7. KALINA, Kamil. *Drogy a drogové závislosti: mezioborový přístup*. Praha: Úřad vlády České republiky, c2003. 319 s. Monografie (Úřad vlády České republiky). ISBN 80-86734-05-6.

8. MARÁDOVÁ, Eva. *Prevence závislostí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. 28 s. ISBN 80-86991-70-9.

9. MARHOUNOVÁ, Jana a Karel NEŠPOR. *Alkoholici, feťáci a gambleři*. Praha: Empatie, 1995. 110 s. Společensko-vědní řada. ISBN 80-901618-9-8.

10. MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. 380 s. ISBN 80-7178-548-2.

11. MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. 351 s. ISBN 80-7367-002-x.

12. MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 2014. 171 s. ISBN 978-80-262-0697-2.
13. NEŠPOR, Karel. *Vaše děti a návykové látky*. Praha: Portál, 2001. 157 s. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-515-6.

14. NEŠPOR, Karel a Hana PROVAZNÍKOVÁ. *Slovník prevence problémů působených návykovými látkami pro rodiče a pedagogy*. 2., rozšíř. vyd. Praha: Fortuna, 1997. 55 s. ISBN 80-7071-050-0.

15. NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. Praha: Portál, 2000. 151 s. ISBN 80-7178-432-x.

16. PRESL, Jiří. *Drogová závislost: může být ohroženo i vaše dítě?* 2. rozš. vyd. Praha: Maxdorf, 1995. Medica. ISBN isbn80-85800-25-x.

17. STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce, 1999. 228 s. SCAN. ISBN 80-85834-60-x.

18. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese / Marie Vágnerová*. Vyd. 3., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.

Elektronické zdroje

1. www.Drogy-info.cz. *Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti[*online]© 2015 [cit. 2021-11-12]. Dostupný z: https://www.drogy-info.cz/article/press-centrum/cesti-teenageri-uzivaji-navykove-latky-stale-mene-ukazuji-vysledky-ceske-casti-mezinarodni-studie-espad/

2. https://www.drogy-info.cz *Definice* [online]© 2015 [cit. 2021-11-12] Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/download/1341/6262/file/definice.pdf

3. www.kratomit.cz *Kratomit* [online]©2022 [cit. 2022-01-12]. Dostupný z: https://www.kratomit.cz/blog/legalita-kratomu-v-ruznych-zemi-evropy/

4. www.krypronit-kratom.cz. *Kryptonit-life.com* [online] ©2019 [cit. 2022-01-12]. Dostupný z: https://www.kryptonit-kratom.cz/2019/01/22/co-je-to-kratom-je-kratom-legalni/

5. www.magazin-legalizace.cz. *Legalizace* [online] ©2010-2020[cit. 2021-12-01]. Dostupný z: https://magazin-legalizace.cz/dokazou-psychedelika-transformovat-peci-o-nase-dusevni-zdravi/

6. www.is.muni.cz *Lawrence Kohlberg(1927–1987*) [online] ©2013[cit. 2021-11-20]. Dostupný z: https://is.muni.cz/el/ped/jaro2013/OP3BK_PSVP/L_Kohlberg_-_stadia_moralniho_vyvoje.pdf

7. www.nzip.cz *Extáze* [online] ©2022[cit.2022-02-01]. Dostupný z: https://www.nzip.cz/clanek/263-extaze

8. www.ped.muni.cz *Halucinogeny* ©2010-2018 [cit.2022-01-03]. Dostupný z: https://www.ped.muni.cz/wsedu/mu.old/drogy/bm/haluz.htm

9. www.slideplayr.cz *Drogy a jejich účinky MUDr. Jakub Minařík* [online] ©2022[cit. 2021-12-21]. Dostupný z: https://slideplayer.cz/slide/2325094/

10. www.substituční-léčba.cz Substituční léčba zbavte se závislosti na opioidech [online] ©2022 [cit 2022-01-03]. Dostupný z: https://www.substitucni-lecba.cz/rozdeleni-drog

Přílohy

Příloha I

Rozhovor s aktérem č. 1

1. **Co si představuješ pod pojmem návyková látka?**
   Určitě to jsou drogy, jako je pervitin, marihuana, alkohol a třeba extáze.

2. **Jakou jsi užila návykovou látku?**
   Já jsem užívala marihuanu společně s alkoholem.

3. **Kde jsi vzala peníze na nakoupení návykových látek?**
   Rodiče mi dávají kapesné. Za to jsem si nakupovala alkohol. Marihuanu jsem kouřila většinou od kamarádů, nekupovala jsem si ji.
   Když jsi marihuanu kouřila s kamarády, kde jste se scházeli?
   Scházeli jsme se venku za hřištěm, většinou navečer. Dělali jsme si takovou menší párty, měli jsme alkohol a trávu. Ze začátku to bylo jen o víkendech, pak jsme se začali scházet častěji i v týdnu.

4. **Z jakého důvodu jsi užila návykovou látku?**
   Nudila jsem se a chtěla jsem to vyzkoušet. Věděla jsem, že marihuanu kouří skoro každý, a všichni mi říkali, jaký to je dobrý pocit, že se nic neřeší. Tak jsem to vyzkoušela. Alkohol jsem pila i bez hulení. Když jsem pila a k tomu si zahulila, byl to lepší prožitek.

5. **Jaké jsi měla pocity po užití návykové látky?**
   Když jsem marihuanu vyzkoušela poprvé bylo mi špatně. Až po druhé jsem pocítila uvolnění, radost ze života, nic mě netížilo. Neumím ty pocity moc vysvětlit, ale v danou chvíli jsem byla jen tady a teď a měla jsem pocit radosti. S pitím alkoholu jsem měla pocity stejné.
   Říkala jsi, že tě něco tížilo, co to bylo?
   Nevím, jestli to bylo tím, že jsem měla všechno, na co jsem si vzpomněla, že mi rodiče všechno koupili, ale díky tomu na mě neměli tolik času. Hledala jsem zábavu, nevěděla jsem, co jiného dělat.
   S rodiči jsi neřešila, že na tebe nemají čas?
   Ne, nechtěla jsem je ničím obtěžovat, stačili mi kamarádi, s nimi jsme se cítila dobře, a prožitek, který jsem měla, když jsem si zahulila.

6. **Myslíš si, že užití návykové látky může mít dobré vlastnosti?**
   Za mě to bylo dobré. Jak jsem říkala, vyhovoval mi stav, který jsem měla, když jsem hulila.
   Myslíš si, že člověk není šťastný, pokud si nezahulí, nebo neopije?

Asi může být, ale já jsem byla v situaci, kdy jsem se neuměla radovat ze života jen tak. Nevěděla jsem, co proto udělat. Navíc, když to teď řeknu, hledala jsem se. Věci, které jsem nechtěla řešit, jsem dusila v sobě, a možná proto jsem začala brát drogy.

7. **Ovlivnilo tě užívání návykových látek?**
   Ano ovlivnilo. Ve škole jsem měla docela dobré známky, průměrné. Když jsem začala více pít a hulit, škola se zhoršila.
   Jaký to mělo důvod?
   Chtěla jsem být volná, užívat si života. Být více s kamarády a mít ten pocit, když jsem si zahulila.
   Stalo se ještě něco v tvém životě?
   Ano, a to, že na to přišli moji rodiče.
   Jak se rodiče dozvěděli, že hulíš a piješ?
   Začala jsem chodit za školu a ze školy volali, že tam nechodím, zda se se mnou něco neděje nebo nejsem nemocná. Když na to rodiče přišli, byli hodně naštvaní, snažila jsem se jim to vysvětlit, ale nechtěli mě poslouchat. Pomohl mi psycholog, ke kterému jsem začala docházet.

8. **Co ti pomohlo, abys se závislosti zbavila?**
   Sociální pracovnice z OSPODU nám nabídla různé poradenství ohledně daného problému, kam bych měla chodit, a jak společně s rodiči spolu komunikovat. Chtěla jsem být zase jako dřív, a tak jsme začala docházet k psychologovi, aby s tímto problémem pomohl. Rodiče mě teď sice více hlídají, ale také se o mně více zajímají. Jsem za to ráda, vím, že jim na mě záleží. Marihuanu už nekouřím a změnila jsem i kamarády. Uvědomila jsem si, že k tomu, abych měla radost ze života, postačí mít radost sám ze sebe nebo dělat radost druhým.

9. **Znáš pojem streetworker?**
   Ne, neznám.

Příloha II.

Rozhovor s aktérem č. 2

1. **Co si představuješ pod pojmem návyková látka?**
   Za mě to jsou drogy jako tráva, pervitin.
   Jiné návykové látky ne? Co třeba alkohol nebo kouření?
   Když se nad tím teď zamyslím, tak asi taky.

2. **Jakou jsi užil návykovou látku?**
   Pokud tedy do návykových látek patří kouření a alkohol, tak jsem bral tyto dvě látky a občas jsem si dal perník.

3. **Která návyková látka je z tvého pohledu nejvíce dostupná?**
   Pro mě nebyl problém sehnat asi nic. Cigarety jsem si koupil nebo jsem si vzal od kamarádů a s alkoholem jsem to měl stejně. Pervitin jsem si musel koupit.
   Kde se dá pervitin koupit?
   To vám neřeknu, ale musíte znát ty správné lidi. Tady na jihu je spousta lidí, co vám to prodá.
   Jak se pohybuje cena za pervitin?
   To je různé. Podle toho, od koho kupujete a jak je to kvalitní. Člověk, od kterého jsem kupoval já, chtěl kolem 350 Kč za gram, ale je to různé.
   Kde jsi vzal peníze, když gram pervitinu stojí 350 Kč a cigarety stojí přes 100 Kč?
   Chodím na brigády doplňovat zboží.
   Kapesné nedostáváš?
   Ne, kapesné nedostávám, žiji jen s mamkou a mladším sourozencem, nemáme moc peněz.

4. **Z jakého důvodu jsi užil návykovou látku?**
   Nevím, jak na to odpovědět. Doma to bylo špatný. Máma se starala o mladšího sourozence, já jsem musel pomáhat a chtěl jsem si taky nějak odfrknout. Kouřit jsem začal od patnácti s kamarády. Pervitin jsem zkusil až poté, co mi ho kamarád nabídl s tím, že se po něm budu cítit fajn. Já jsem potřeboval nějakou vzpruhu, tak jsem to vyzkoušel a bylo to fajn.
   Matka nezjistila, že kouříš nebo že bereš pervitin?
   Ano, zjistila, ale ona sama kouří, tak mi tohle nezakazovala.

5. **Jaké jsi měl pocity po užití návykové látky?**
   Bylo mi skvěle. Cítil jsem se, že když si šlehnu, zvládnu cokoliv. Necítil jsem se unavený, naopak jsem chtěl zkoušet nové věci. Nebral jsem perník pořád, musel jsem také chodit na brigády a vydělávat. Bylo to, jen když jsem byl venku s kamarády.

Vy jste se neuměli bavit jinak, bez drog?
Asi ano, ale s pervitinem do bylo lepší. A co si budeme povídat, dneska to bere snad každý. Znám spousty lidí, kteří to berou, a je to v pohodě.

6. **Myslíš si, že užití návykové látky může mít i dobré vlastnosti?**
Jestli myslíte, že pervitin a další škodí zdraví, tak škodí, i když marihuana některým lidem pomáhá v nějaké nemoci. Nevím, zda to jsou úplně dobré vlastnosti, ale když jsem byl třeba nervózní a zakouřil jsem si, nervozita ze mě spadla. Takže si myslím, že v tu dobu to na mě dobré vlastnosti mělo. Pervitin jsem bral z důvodu toho, že mi bylo dobře, takže vlastně taky to mělo dobré vlastnosti.

7. **Ovlivnilo tě užívání návykových látek?**
Mě asi přímo ne, ale spíš moje okolí. Mámě jsem přidělal starosti, protože jsem jí přestal pomáhat a byl jsem více venku.
A co ve škole? Tam jsi neměl problémy?
Ve škole jsem byl vždycky tak nějak průměrný, což jsem byl, i když jsem kouři a bral pervitin.
A co tvoji kamarádi? Nezměnili se?
Všichni moji kamarádi to brali se mnou, takže se u nich se taky nic nezměnilo.
Takže z tvého pohledu bylo vše v pohodě?
Ano, neviděl jsem nebo nevidím v tom rozdíl. Kromě toho, že jsem doma nepomáhal.

8. **Co ti pomohlo, abys se zbavil závislosti?**
Je to zvláštní asi u kluka, když to řeknu. Stálo mě to hodně peněz, i když jsem perník měl občas, stálo to pořád hodně. Uvědomil jsem si, že mi to za to nestojí. A ten hlavní důvod byl asi to, že jsme se hádali s mámou – že nemám čas, že nepomáhám. A uvědomil jsem si, že to máma nemá jednoduché. A se mnou taky ne. Řekl jsem jí, že si občas dám pervitin. To, že kouřím věděla. Když jsem jí to řekl, začala brečet a bála se, aby se mi něco nestalo. Tak jsem jí řekl, že to nic nedělá a že to beru, abych se odreagoval, ona si pořád říkala svoje a chtěla abych přestal. Trochu jsme se pohádali, ale slíbil jsem jí, že přestanu. Začal jsem navštěvovat skupinu, kde jsou lidi, co přestali brát drogy.
Jak jsi se do této skupiny dostal?
Mamka to nějak zjistila. Od koho nebo jak, to nevím.
A pomáhá ti skupinové sezení? Ano. Pervitin už neberu, jenom kouřím, ale to mámě nevadí.
Když jsi přestal brát pervitin, co tvojí kamarádi, jak tě brali?
S mamkou a sourozencem jsem se odstěhovali z jednoho konce města na druhý. Nejsme už v kontaktu, teď si zvykám na nové kamarády.
To, že jsi se přestěhoval, nemá vliv na tvoji psychiku? Nechtěl sis dát zase pervitin? Ano, měl jsem takové myšlenky, když musím na novou školu, poznávat nové kamarády, ale o problémech teď hodně mluvím s mámou, takže to je docela dobré. A já nebral pervitin kvůli problémům, ale kvůli pocitu.

9. **Znáš pojem streetworker?**
   Ne, neslyšel jsem to.

Příloha III.

Rozhovor s aktérem č. 3

1. **Co si představuješ pod pojmem návyková látka?**
   Nevím.
   Tebe nenapadá nic, co by mohla být návyková látka?
   Asi alkohol, tráva.

2. **Jakou jsi užil návykovou látku?**
   Měl jsem trávu a občas si dám alkohol.

3. **Která návyková látka je z tvého pohledu nejvíce dostupná?**
   Alkohol.
   Jiná ne?
   Marihuana
   Kde jsi si sháněl marihuanu?
   Hulil jsem s kamarády, nemusel jsem si ji shánět.
   Takže sis ji nekoupil, ani jsi kamarádům za ní nic nedal?
   Ne.

4. **Z jakého důvodu jsi užil návykovou látku?**
   Chtěl jsem.
   Žádný důvod jsi neměl?
   Nevěděl jsem, co dělat, a tohle mi přišlo jako dobrý nápad.
   Užíval jsi návykovou látku i kvůli pocitu štěstí?
   Asi ano. Nevěděl jsem, co chci a štěstí je v životě důležité, ne?

5. **Jaké jsi měl pocity po užití návykové látky?**
   Bylo mi dobře. Byl jsem uvolněný.

6. **Myslíš si, že užití návykové látky může mít dobré vlastnosti?**
   Nevím, asi když se cítí člověk dobře, tak to má dobré vlastnosti.

7. **Ovlivnilo tě užívání návykových látek?**
   Nemyslím si, i když si to myslela moje máma. Proto to také řešila sociálka.
   Proč si to myslela tvoje mamka? Měl jsi nějaký problém?
   Nechodil jsem do školy, a to jí připadalo divné.
   A tobě nepřijde divné, že nechodíš do školy, když bys měl?
   Škola mě nebavila, chtěl jsem si nějak vydělávat. Nepřijde mi důležití chodit do školy ani teď, když už nehulím.

8. **Co ti pomohlo, abys se zbavil závislosti?**

Máma to ohlásila na sociálku, když nevěděla, co se mnou má dělat, a já ji neposlouchal.

Takže sociálka ti pomohla k tomu abys přestal užívat marihuanu?

Z části ano, ale zjistil jsem, že to není to, co hledám.

A co hledáš?

Smysl života. Myslíte si, že když je mi 17, že nevím, co chci, ale já to vím. Nechci vám tady říkat co to je, ale hulení mi v tom nepomůže, takže jsem z části přestal i proto, že jsem chtěl sám.

Je moc dobře, že jsi si to uvědomil, a myslím si, že jsi tím udělal radost i mamce.

9. **Znáš pojem streetworker?**

   Slyšel jsem o tom, ale nepotřeboval jsem jeho pomoc.

Příloha IV

Rozhovor s aktérem č. 4:

1. **Co si představuješ pod pojmem návyková látka?**
   Drogy, na kterých je člověk závislý.
   A jaké to podle tebe jsou?
   Může to být alkohol, kouření, pervitin, marihuana.

2. **Jakou jsi užila návykovou látku?**
   Kouřila jsem, pila alkohol a občas jsem si na party vzala extázi.

3. **Která návyková látka je z tvého pohledu nejvíce dostupná?**
   Alkohol a cigarety si koupíte všude.
   A co extázi?
   Pokud si zajdete do baru, nabídnou vám ji tam. Říká se, že pokud si nehlídáte pití, můžou vám tam něco hodit, ale nesetkala jsem se s tím.
   Platila jsi za extázi?
   Ne, já ne, vždycky jsem ji jen dostala nebo si ji od někoho vzala. Nevím, za kolik se prodává, měla jsem ji vždy zadarmo.

4. **Z jakého důvodu jsi užil návykovou látku?**
   Extázi jsem brala z důvodu pobavení, výdrže, abych mohla tančit celou noc. Tanec mě baví. S alkoholem a kouřením to bylo horší. Chutnalo mi oboje a pila jsem víc, něž bych měla v mých letech.
   A co kouření?
   Kouřila jsem někdy i krabičku denně.
   Alkohol jsi pila, z jakého důvodu?
   Kvůli nevlastnímu otci. Máma se znovu vdala a nevlastní otec mě neměl rád, chtěl matku jenom pro sebe.
   Takže jsi hledala jiný smysl života?
   Nevím, jestli se tomu dá tak říct, ale nějakým způsobem to byl únik do mého vlastního světa. Něco, kde jsem byla šťastná.

5. **Jaké jsi měla pocity po užití návykové látky?**
   Kouření mi pomáhalo v uklidňování. Alkohol jsem pila, protože mi chutnal a když jsem byla opilá, byla jsem šťastná.
   Takže dokud jsi se nenapila, šťastná jsi nebyla?
   Ne, jak jsem říkala, doma to nebylo ono a nic jiného, kromě tance a alkoholu, mě nebavilo a nenaplňovalo.

6. **Myslíš si, že užití návykové látky může mít dobré vlastnosti?**

Mě to pomáhalo od problému, ale si na zdraví člověka to moc dobré vlastnosti nemá.

Utíkala jsi před problémy nebo jsi hledala štěstí, naplnění života?

Asi oboje, i když problémy jsem neměla, jen se mi vzdalovala moje matka.

7. **Ovlivnilo tě užívání návykových látek?**

   Když jsem začala pít opravdu hodně každý den, začala jsem se dost hádat s matkou. Já jsem měla samozřejmě ve všem pravdu a nikdo jiný. Začala jsem chodit za školu a chtěla jsem mít ten pocit, co mám, když se napiji. Samotné kouření už mě neuspokojovalo.

8. **Co ti pomohlo, abys se zbavila závislosti?**

   Jednou jsem řekla doma mámě, že budu spát u kamarádky, ale nespala jsem. Byla jsem s kamarády a probudila jsem se někde, a ani jsem nevěděla, kde jsem. Dostala jsem strach a v tu dobu jsem si uvědomila, že to s pitím asi přeháním. Doma jsem nic neřekla, ale řekla jsem to mojí nejlepší kamarádce, a ta mi poradila, že to musím nějak řešit, nebo můžu skončit i v pasťáku nebo tak. Tak jsem to jednoho dne, když nebyl doma otčím, řekla mamce. Řekla jsem jí, že mám problém s kouřením a že dost piju a občas si vezmu extázi. Byla na mě naštvaná, křičely jsme na sebe. Po nějaké chvíli jsme se uklidnily a začaly jsme se bavit, proč jsem s tím začala a proč se to děje. Domluvily jsme se, že to otčímovi neřekneme a že to bude naše tajemství a budeme to řešit spolu. Tohle mě od matky hodně potěšilo. Nicméně jsem to sama nezvládla a nadále jsem pila, tak jsem musela začít docházet do kontaktního centra, kde mi s tím pomohli. Ještě teď tam docházím.

9. **Znáš pojem streetworker?**

   Ne, neslyšela jsem o tom.

Příloha V.

Rozhovor s aktérem č. 5

1. **Co si představuješ pod pojmem návyková látka?**
   Drogy.
   Nic víc?
   Alkohol.
   Kouření ne?
   Ano, alkohol a kouření taky, toluen.

2. **Jakou jsi užil návykovou látku?**
   Marihuanu.
   Ty jsi nekouřil ani nepil alkohol?
   Ne, jenom jsem hulil.

3. **Která návyková látka je z tvého pohledu nejvíce dostupná?**
   Marihuana. A je to tím, že jsem nekouřil a nepiju alkohol.
   A kde jsi marihuanu sháněl?
   Ve škole.
   Platil jsi za ni?
   Samozřejmě.
   A kolik jsi za marihuanu platil?
   200 Kč za gram.
   Jak sis na koupi marihuany vydělával?
   Chodil jsem na brigády.
   Kde jsi užíval návykovou látku?
   O přestávkách ve škole.
   Sám nebo s kamarády?
   Sám, ale občas i s kamarády.

4. **Z jakého důvodu jsi užil návykovou látku?**
   Z důvodu toho, že jsem si to chtěl zkusit.
   Jiný důvod jsi neměl?
   Když jsem si zahulil, cítil jsem se dobře. Byl to můj životní styl.

5. **Jaké jsi měl pocity po užití návykové látky?**
   Cítil jsem se fajn, bez stresu, byl to takový můj svět.

6. **Myslíš si, že užití návykové látky může mít dobré vlastnosti?**
   Může to mít dobré vlastnosti – když jsem měl absťák, tak mi pomohlo, že jsem si zahulil. Jinak asi ne.

7. **Ovlivnilo tě užívání návykových látek?**
   Přišel jsem o peníze. Rodina byla naštvaná, ale podrželi mě a pomohli mi, abych se z toho dostal.
   Okolí se nijak nezměnilo? Kamarádi? Nechodil jsi za školu?
   Ne, kamarádi se nezměnili a za školu jsem nechodil.

8. **Co ti pomohlo, abys se zbavil závislosti?**
   Pomohlo mi to, že když jsem viděl, co to dokáže udělat s člověkem, chtěl jsem přestat. Byl to odstrašující případ. Znal jsem lidi, kteří dopadli blbě.
   Říkal jsi, že ti pomohli rodiče. Jak?
   Přiznal jsem se jim, že hulím a že s tím začínám mít problém. Rodiče byli dost překvapení a nevím, zda naštvaní nebo zklamaní. Chodil jsem k psychologovi a rodiče mě začali hlídat a hodně se o mě zajímat a vyptávat – na můj vkus až hodně moc, ale mělo to ten správný účel.
   Jaký to mělo účel?
   Přestal jsem. Občas mám na to ještě chuť, ale držím se.

9. **Znáš pojem streetworker?**
   Ne, neznám.

BARNATOVÁ, H. *Návykové látky u mladistvých*. České Budějovice 2022. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra sociální a charitativní práce. Vedoucí práce prof.T. Machula.

Klíčová slova: **návyková látka, droga, závislost, mladiství, hédonismus, eudaimonismus, rodina, prevence**

Abstrakt

Bakalářská práce se zaměřuje na užívání drog osobami. Jejím cílem je zjistit, proč mladiství užívají návykové látky, jaké životní situace je k tomu vedou **a** zda může být důvodem hledání životního štěstí nebo užívání si života.

V teoretické části budou představeny základní pojmy z oblasti drogové problematiky a vzniku závislostí. Práce se dále zaměří na etickou stránku a možnosti sociální pomoci pro závislé mladistvé. Praktická část bude obsahovat analýzu dat sesbíraných z polostrukturovaných rozhovorů, které byly vedeny s pěti mladistvými respondenty, kteří se potýkali se závislostí na návykových látkách.

BARNATOVÁ, H. Addictive substances in adolescents. České Budějovice 2022. Bachelor thesis. University of South Bohemia in České Budějovice. Theological faculty. Department of Social and Charitable Work. Head of work prof. T. Machula.

Key words: **addictive substance, drug, addiction, juveniles, hedonus, eudaimonism, family, prevention**

The bachelor's thesis deals with drug use by young people. Its aim is to find out why juveniles use addictive substances, what life situations lead them to do so and whether seeking happiness or enjoying life can be the reason.

The theoretical part will present fundamental concepts of the area of drug problems and emergence of addictions. The thesis will also focus on the ethical aspect and the possibilities of social assistance for juvenile drug addicts. The practical part will contain an analysis of the data collected in semi-structured interviews with five juvenile respondents who struggled with addiction to addictive substances.